

**A BUDAPESTI GÉPMESTEREK
ÉS NYOMÓK KÖRÉNEK
25 ÉVES TÖRTÉNETE
1883-TÓL 1908-IG**

A választmány megbízásából írta az irodalmi bizottság

* * *

Fuchs Zsigmond: Visszapillantás huszonöt évre

Szeniczai Mihály: Bevezetés és 1883 január 28-tól 1890 októberig

Illyésy István: 1890 október 25-től 1895 februárig

Wiesenberger Vilmos és Richter Márton: 1895 március 2-től 1903 március 1-ig

Gyürey Rudolf: 1903 március 29-től 1908 április 5-ig

Gyürey Rudolf: Az agitáló bizottság története

Stein Lipót: Statisztikai pénzforgalmi kimutatás 1883–1908

Amidőn a kör huszonöt esztendő történetét mintegy dióhéjba összefoglalva közreadjuk, tudatában vagyunk azon körülménynek, hogy nem végeztünk teljesen kifogástalan munkát, aminthogy nem is végezhattünk, mert különösen a kör alapítását követő első évekről, amikor még a kezdet nehézségeivel kellett a mindenkori vezetőségnek megküzdeni, a jegyzőkönyvek nagyon hiányosak, amihez hozzájárult azon körülmény is, hogy a kör nomád életre volt kárhoztatva és így a jegyzőkönyvek egy része a sok vándorlás közben valószínűleg elkallódott.

A kör lefolyt huszonöt éves történetének minden említésre méltó esetét felvettük – amennyire a rendelkezésünkre álló hiányos adatok azt lehetségessé tették –, de mellőztük az egyes üléseken megismétlődött és az adminisztrációból eredő sablonos ténykedéseket és felszólalásokat, valamint figyelmen kívül hagytuk a kör életéből azon mozzanatokat is, amidőn az áldásos munka helyét személyi kultusz üzése, vagy sértett hiuság felett megindult vita váltotta fel.

Mert bizony a mi elődeink is, akik ma már részben roskatag járásu, idős emberek, részben pedig boldogabb hazába költöztek, szinte húsból és néhányan nagyon is pezsgő vérből való emberek voltak, akik csak úgy, mint mi, a vita hevében, vagy valamely ügy megvalósítása körül akaratlanul is letértek azon útról, amelyen mint funkcionáriusoknak haladniok kellett volna.

Ez szolgáljon magyarázatul, ha a t. szaktársak, de különösen az idősebbek, akik messzebbre tudnak visszaemlékezni, az egyes dátumok között túl nagy hézagot találnak.

No de mindezeket nem panaszképpen, vagy diszharmónia előidézése gyanánt említjük fel ez ünnepélyes alkalommal, de a történeti hűséget tartva szem előtt egyrészt, másrészt pedig, hogy a kör történetének esetleg fogyatékosnak látszó leírását megindokoljuk.

Az irodalmi bizottság

Visszapillantás huszonöt évre

Akár egy jégrétegben konzervált, egymástól hermetikusan elzárt és elkülönített testekkel állottam volna szemben akkor, amidőn magamban a Budapesti Gépmesterek és Nyomók Köre alapítását célul tűztem ki, hogy általa e mozdulatlan tömegbe az együttműködés éltető szikrájával életet, munkakedvet, szakmánk iránti érdeklődést oltsak be.

Az *erők központosítása* és aktivitása volt a cél, mert az az erő, amely az akkori – ki-ki a maga útján haladó – gépmester-gárdában felhalmozva volt, a *közömbösség béklyóiba* szorítva meg nem nyilvánulhatott s akár az elaltatott oroszlán, játékszere maradt az önkénynek. Össze kellett tehát vonni az erkölcsi erőt, mely ezelőtt egy negyedszázaddal a gépmesterek gárdájában épp úgy megvolt, mint a mai generációban, hogy a parlagon heverő energiát a maguk jogos előnyére felhasználva, gyümölcsöztethető legyen a szolidaritás, az együttérzés jegyében.

De a Budapesti Gépmesterek és Nyomók Köre megalapítása után se birt annyi átalakító hatással, *hogy az egyénben mindenki csak szaktársat* lásson. A tagok zöme továbbra is csak a főgépmesternek árnyékát követte, akiknek – az akkori felfogás szerint – leginkább predestinálva kellett volna lenniök a köri vezetőszerrepek betöltésére. De e számítás nem vált be, mivel az egyesek *állását* és nem az *egyéni kvalitást* vetettem latba s általuk körünk felvirágzását hiába reméltem, mert nem a szaktársi érzelmek szabadabbá tétele, nem a közös érdekek ápolása, nem az együttérzés nivelláló ereje dominált körünkben, hanem az egyesek nimbuszát és hiuságát most a kör keretén belül terpesztgették és most már itt a körben szervezkedtek azoknak csatlósai, hogy saját nézetükön kívül minden más, akármilyen életrevaló eszme tért ne foglalhasson.

Merészségre vallott, ha valaki ezeket a lealacsonyító, a szaktársi érzületet egészen megmételező tényeket a kör nemes hivatásával összeférhetetlennek nyilvánította. Ilyen viszonyok között a tagok nagy része továbbra is – úgy mint a kör alapítása előtt – a nembánomság egyszerű, kényelmes és biztos odujába vonult vissza. S ha itt-ott az egyik vagy másik sorompóba lépett, akkor is a főgépmester-vezetőségnek kedvében járt, nehogy a renitens elem hírébe kerüljön.

Az akkori nyomdász-szervezetben egyáltalán divott erőszakosság és egyéni hatalmaskodáson nyugvó politika, körünk életében is megbosszulta magát. Átöröklődött ez a fekély s hosszú időn át inficiálta annak véredényeit és majdnem tizennyolc évig tengődött, betegeskedett, mert egészségtelen vére cselekvő képességét megbénította. Csak ezen hosszú évek tengődése után kezdődtek a viszonyok konszolidálódni; a szaktársi fogalom érvényesítése tisztítólag hatott a beteg testre. Az együttműködésben rejlő erő felismerése új életet adott a fejlődésében visszamaradott körünknek és a *szervezkedés eszméivel párhuzamosan* teljesen helyreállt annak akcióképessége is.

Egészséges szellő keletkezett táborunkban, higgadt, meggondolt szaktársak alapján kezdték a romhalmazt képező szervezetet felépíteni és lépésről-lépésre oly szilárd szervezet keletkezett, mely akármily viharokkal dacolva, megingathatatlanul megállja helyét, *mert az erkölcsi alap az erőssége a mai nyomdásztársadalomnak*, amely mint egy testet, egy lelket, az *össznyomdászságot* magába foglalja.

Ez az egészséges szellem a Budapesti Gépmesterek és Nyomók Körébe is bevonult. Körünk rossz szellemei, félistenei a kollegialitás éltető, meleg sugarainak perzselő hatása elől mene-

kültek és rozsdás, megmételvező eszközeiket megsemmisítette az eszményi szaktársi szeretet, az *összetartozandóság*, az *egyenlőség* ereje.

Igy született a szolidaritás jegyében az eszme, mely tulajdonképpen csak most, huszonöt esztendő után, valósult meg a szó legnemesebb értelmében.

1883–1908. E két pólus között az egyik az *akaratot*, a másik a *tettet* jelképezi és többször megismétlődő erőpróbákra volt szükség, míg vonzókéességük koordináltak, kiegyenlítődték. Az *akarat*, az eltökélt, erős, semmilyen nehézségektől vissza nem riadó akarat, elültette azt a kis, semminek látszó magszemet, amely a szeretet melegével ápolva és éltetve rövid idő múlva kikelt. Kikelése után, alig hogy elég erős gyökeret tudott verni, a széthúzásnak, a személyeskedésnek, a hatalmaskodásnak zord szele tépegette e gyenge hajtást, pedig az élet első éveiben gondozás, ápolás, szeretet után áhitozott. A *tett* eszményi tényezővé vált akkor, amikor a még alig meggyökeresedett csemetét megóvta a stagnáció megbénító karmaitól.

Ez a szeretetápolta csemete dús lombozatu fa lett, melynek árnyékában kipihenhetjük mindennapi fáradalmaink, melynek lombozata ma már mindegyikünknek menhelyet nyújt a legerősebb vihar ellen is.

Az 1882. év tavaszának egyik éjjelén, midőn az „Egyetértés”, a „Budapester Tagblatt” és „Neues Politisches Volksblatt” papirjait tarkítottam be a világ eseményeit hírüladó betűk ezreivel, munkám végezte után leültem íróasztalom, azaz a most már üresen álló „Schliessplatte” mellé és a „Vorwärts”-t lapozgattam. Egy kis hír keltette fel érdeklődésemet, egy-szersmind irigységet a bécsi gépmesterek iránt, akik immár átléptek a nomád életből a kollegialitás polgáriassult társadalmába. E hír ugyanis a Wiener Maschinenmeister-Klub egyik választmányi üléséről szólt.

Érdeklődésemet és meglepetésemet nem annyira a bécsi gépmesterek köre választmányi *ülése* okozta, mint inkább saját tájékozatlanságom, mert e körnek fennállásáról eddig tudomásom nem volt. Másnap, még egy az éjjel fogalmazott levelem, a bécsi kör vezetősége kezében volt, amelyben kértem, hogy közöljék velem a kör alapszabályait és eddigi működését. Egynéhány napi várakozás után örömmel vettem a W. M. K. címemre küldött válaszát. Rövid, de az őszinte kollegialitás meleg szavaival buzdítottak engem, hogy mily szép és üdvös dolog volna, ha Budapesten is hasonló elveken alapuló kör alakulna, amellyel karöltve munkálkodhatnánk a közös cél, a közös eszme megvalósításán; amelyben a szakmabeli művelődését szélesebb alapokra fektetve, állandósítanánk s az eddigi magas válaszfalak lerombolása által pedig az összetartozandóságot, a kollegiális szellemet fejlesztenénk.

Amidőn a bécsi kör alapszabályai és a hozzám intézett biztató sorok már kezeimben voltak, erősebben mutatkozott az eddig még nyugvóra nem tért óhajom és csak az nyugtalanított, hogy nem volt senkim, akivel a kör alapítása iránti tervemet közölhettem volna. Nem láttam senkiben a komolyságra való biztosítékot, akivel bizalmasan szóba állhattam volna e tekintetben. Pedig elég jó és „előkelő” összeköttetéseim voltak akkor a nyomdásztársadalomban és hogy csak a kiválóbbakat említsem: Mussil, Protschkó, Urschitz I és II, Lang, Baurek, Stagl, Bauer Ferenc, Krause és Hell Ferenc. Ez utóbbi háromhoz még ma is őszinte baráti kötelék fűz és egyikkel-másikkal többé-kevésbé intim viszonyban álltam. De ismervén az akkori felfogások egyoldalúságát s különösen egyeseknek izolált természetét, nem mertem nyilvánítani – bevallom szégyenkeztem –, hogy nekem, mint fiatal embernek, eszmém és nézetem is lehet.

Mégis lett eredmény. Irka-firkákkal töltöttem a szabad időmet s azt sem tudom, hogy hogy, egy szép napon papírtekercscsel a kezemben, *Gawel* szerkesztő szaktársamnál találtam magam, őtet alázatosan kérve, közölje ezt – itt átadtam neki a papírtekercset – a legközelebbi „Typographia”-ban. Gondolhatják, kedves szaktársak, mily türelmetlenül vártam a „Typographia” megjelenését, nem azért, mintha a nevem nyomtatott betűkkel való megjelenése jogcímet adott volna a derekam feszesebb tartására, hanem azért, mert kíváncsi voltam, mily hatással lesz a közölt „felhívásom” a gépmesterekre.

Nem tévedtem, a hatás igen vegyes érzelmeket váltott ki. Az egész gárda cikkemet kommentálta és én nyugodtan vártam a legközelebbi vasárnapi összejövetelt, hogy személyesen is meggyőződjem felhívásomnak hatásáról. Nagy csalódás nem ért és a hangulatból, mely az eszme felvetése nyomán keletkezett, ékes német szóban, lapidár tömörséggel kivettem, hogy az eszmecsere refrainje: „Mit akar ez a t...?”. El voltam készülve, hogy a gépmesterek köre alapítását közömbösen fogadják, de azért az eszme már nem került le a napirendről; ahol két vagy három gépmester együtt volt, csak arról folyt a szó s ilyenkor gyakran a „legudvariasabb” kifejezésekkel és titulusokkal illettek. Idővel mégis megbarátkoztak, mert meg kellett barátkozniuk az eszmével és csak „egy gondolat bántotta” egy részét a gépmestereknek és pedig az, hogy *éppen nekem* kellett ezt az eszmét megpendíteni.

Mikor láttam, hogy megnyugvással mennek bele a kör alapításába, minden alkalommal hangoztattam, hogy a főgépmestereket leginkább illetékesnek tartom a jövőbeli kör vezetőségére, ami annyiban volt hatással, hogy most már némi szeretettel mentek bele az előkészítési munkálatokba.

Igy jutottam azon határhoz, amelynél már az aktív cselekvés szerepe kezdődött. Mivel az akkori felfogás szerint inkább az egyén kora és állása, mint annak kvalitása volt a mérvadó, keresni kellett a kiválóságok között olyan egyént, aki személyes tekintélyénél és állásánál fogva leginkább imponált és így legalkalmasabbnak látszott arra, hogy a kör alapítása eszméjének megtestesítésénél közreműködjön. Így kerültem össze *Urschitz* gépmesterrel, az akkori Emich-féle nyomda (ma Athenaeum) főfaktorával.

Aki valaha nagy úrnak előszobájában antichambrirozott, aki valaha első felköszöntését elmondotta s aki sima parketten, ügyetlen mozdulatokkal és bizonytalan tartással bókolni akart, csak az tudhatja megérteni azt a lámpalázzal járó bizonytalanságot, amely rajtam erőt vett, mikor félősen, hebegő szavakkal, ingadozó léptekkel *Urschitz* színe elé kerültem, hogy látogatásomnak célját vele közöljem. Öreg úr, meg faktor is volt akkor már *Urschitz* és én, amidőn megjelenésem okát előadtam, külön hangoztattam, hogy benne azt a *gépmestert* kerestem fel, akitől körünk megalapítását és felvirágoztatását leginkább reméljük és tőle az elnöki tisztt elfogadását kértem. A kör magasztos hivatásának ecsetelésével akartam befejezni mondókámat, amidőn a jó öreg úr félre nem érthető gesztusokkal adta tudtomra, hogy most már éppen eleget tud és nem is kíváncsi a még el nem mondottakra, ő anélkül is elfogadja a *korelnökséget* addig, amíg a kör az alakulással járó nehézségeken túl lesz. Így jutottunk az első érdemleges értekezlethez, amelyen a kör működését és célját körvonalaztam és annak alapszabályait elfogadásra ajánlottam.

Mivel *Urschitz* az elnökséget továbbra megtartani nem akarta, *Protschkóhoz*, a Franklin-nyomda akkori főgépmesteréhez fordultam és tőle kértem e tisztség elfogadását. Ha *Urschitz*-nál a rusztikus, de nem bántó modorral találkoztam, *Protschkónál* (sokan vannak, akik emlékeznek rája) ennek szupperlativusára akadtam s azt hiszem jól definiálom, ha se rusztikusnak, se úrnak nem nevezem a modorát, inkább mindkettőnek a vegyülete volt, erősítve egy jó adag önteltséggel és a kirívó fensőbbiséggel járó idegességgel. A kapubejáratnak baloldalán lévő szobájában fogadott; előadtam mi járatban vagyok s csodálatos módon, külső nyugalom-

mal, – de kicsinylő mosollyal az ajkán – végig hallgatta, míg előadtam jövetelem célját. Most már ő is, aki nem volt hozzászokva, hogy annyi ideig hallgassa valaki beszédét, hozzászólt az ügyhöz. Különös szokása volt, hogy csak úgy tudott valakivel beszélni, ha rövid időközökben a társalkodóját vagy mellbe lökte vagy pedig kabátja gombját csavargatta. Nekem egy órai ottlétem alatt mindkét mozdulatából kijárt elég, de fáradságom eredménnyel járt, mert távozásomkor tőle, mint a kör első elnökétől vettem búcsút.

De természete és egyéni felfogása miatt csak pünkösdi királyságra volt hivatva, pedig mindent megpróbáltam, hogy az elnöki székben jól érezze magát. Törekvésem hiábavaló volt, rövid idő múlva vezető nélkül álltunk és szinte kétségbeejtő helyzetben néztem a legközelebbi elnök nélküli közgyűlés elé. De minél nagyobb a veszedelem, annál közelebb volt a segítség, mely *Mussil Alajos* főgépmeister személyében felénk intett.

Mussil Alajos, aki a kör alapítása alatt Budapesten, az akkori M. Deutsch-féle (ma „Grafikai intézet r.-t.”) nyomdában mint főgépmeister működött, időközben városunkat elhagyta és a brünni Rohrer-cégnél vállalt állást. De alig háromnegyed év letelte után ismét visszakerült Budapestre. Mikor Mussil visszajövele tudomásomra jutott, megérkezése után másnap (vasárnap volt, úgy emlékszem e tényre, mintha tegnap lett volna) felkerestem a lakásán és jó jelnek vettem, mikor az Ó-utca és Nagymező-utca sarkán lévő utcai lakása ablakai előtt elhaladva, Mussilnak „Gott grüss’ die Kunst” köszönését hallottam felém szállani. Az engem érdeklő brünni viszonyok megbeszélése után feltártam előtte a kör helyzetét és szavát vettem, hogy, amennyiben a választás reája esik, az elnökséget elfogadja. Ugy is volt. Mussilt már állandó elnöknek tartottuk és mivel munkaképzettsége, intelligenciája – eltekintve a főgépmeisteri állásától – e tisztségre már maga is predesztinálta, nyugodt voltam a jövőt illetően.

Itt lezárom naplómat. Ami utána következik, arról a „Typographia”, valamint a jegyzőkönyvek tanuskodnak. Feladatomban csak az alapítás körüli történetekre szorítkoztam, mely tények – sok kellemetlen személyi vonatkozású tételek kihagyásával – hűen, igazságosan visszatükrözik a Budapesti Gépmesterek és Nyomók Körének ezelőtt huszonöt évvel az alapítás körül lezajlott történetet.

Huszonöt év története

1882 november 26-án tartott az első értekezlet a megalakítandó Budapesti Gépmesterek és Nyomók Köre érdekében. Az értekezleten – mely a Széchenyi-kávéházban folyt le – Fuchs Zsigmond kezdeményezésére és meghívására megjelentek: Krause J., Hoffmann K., Mussil A., Bauer F., Lang J. és Aigner J.

Az értekezlet elhatározta a kör megalakítását és egyuttal kimondatott, hogy a *kör célját a tagok szakszerű kiképzése és anyagi érdekeinek megóvása képezi*. A megjelentek végül elhatározták, hogy Baurek J., Protschkó M. és harminc gépmester meghívásával újabb és nagyobb-szabású értekezletet tartanak.

December 17-én tartották meg e nagyobb méretű értekezletet, mely alkalommal egy héttagu bizottságot választottak az alapszabályok kidolgozására. A bizottságba bevásztattak: Urschitz J. elnök, Fuchs Zs. jegyző, továbbá Lang J., Kalhanek R., Mussil A., Aigner J. és Krause J.

Az első ülést két nap múlva, december 19-én tartotta a hetes bizottság. Az előmunkálatok serényen folytak, csupán a beiratási díj és a heti illeték megállapításánál voltak elágazók a vélemények. A második, egyszersmind az utolsó ülés az alapszabályok kidolgozása tárgyában december 21-én volt a „Csigához” címzett vendéglőben, mely alkalommal teljesen egyöntetű megállapodás jött létre és határozatba ment egy általános gépmester- és nyomó-értekezlet egybehívása.

December 24-én tartott meg az általános gépmester- és nyomó-értekezlet az összes budapesti szaktársak részvétele mellett. Az elnöki széket Urschitz foglalta el, a jegyzői tisztet pedig Fuchs Zsigmond töltötte be. Az alapszabálytervezet csekély módosítással elfogadtatott és utasított a hetes bizottság, hogy az alapító-közgyűlés egybehívása iránt haladéktalanul intézkedjen.

1883 január 28-án a Leykam-féle vendéglőben tartott meg az alapító-közgyűlés. Urschitz korelnök megnyitója után Fuchs Zsigmond beszámolt a hetes bizottság működéséről, mire a kör megalapítása kimondatott. A napirend első pontja értelmében megválasztották a jelölő bizottságot Aigner, Lanzenberger és Rónai szaktársak személyében, kiknek ajánlatára a közgyűlés a tisztkart és a választmányt a következő szaktársakkal töltötte be: elnök Protschkó M., alelnök Hoffmann K., pénztáros Mihalkovits F., magyar jegyző Korcsmáros F., német jegyző Fuchs Zs., könyvtáros Bauer F. Választmány: Stagl R., Krause J., Hell F., Brichta M., Kalhanek R., Aigner J. Póttagok: Mussil A., Deling J., Huber K., Cselesnik J., Lang J. és Jeckl A. A választás megejtése után Urschitz J. korelnököt a közgyűlés tisztelete jeléül disz-elnökké választotta. A hetes bizottság pedig fáradságos munkájáért jegyzőkönyvi köszönetben részesült.

Az első választmány február 4-én tartotta alakuló ülését. Élénk vita keletkezett az illeték-fizetés rendszeresítése körül. Mihalkovits pénztáros a havi befizetés mellett érvelt, míg a választmány a heti befizetés mellett döntött. Elhatározatott, hogy további intézkedésig a választmány a „Tigris-szálloda” udvari helyiségében tartja üléseit.

A február 18-án tartott ülésén elhatározta a választmány, hogy az alapszabályokat a tagok között szétosztja. Az állásközvetítést Hoffmann K. vállalta el. A kör megalapításának öröme kedélyes estély tartását határozta el a választmány, melynek rendezésével Hell, Krause és Mihalkovits bizáltak meg.

A március 4-én tartott választmányi ülésen élénk vita fejlődött ki afelett, hogy a munkaközvetítés kiterjesztessék-e a vidéki gépmesterekre is. Kimondatott, hogy a vidékiek csak az esetben közvetíttetnek, ha a fővárosban nincs munkanélküli gépmester. A körbe eddig 60 gépmester és nyomó jelentkezett felvételre.

Március 18-án tartott választmányi ülésen határozatba ment, hogy azon gépmestereket és nyomókat, akik még nem tagok, a körbe való belépésre fogják serkenteni. Ez ülésen a „Typographia” szerkesztőségének Hoffmann K. indítványára rosszalást fejezett ki a választmány, mert a körnek néhány hivatalos közleményét nem közölte.

Április 1-én tartott általános gépmester- és nyomó-értekezlet határozatilag kimondta, hogy a budapesti nyomdász-testületben kialakult független ellenzéki párt elveivel egyetért és törekvéseit támogatja. Ez ülésen ismét panaszos hangok hallatszanak el a „Typographia” magatartása miatt és Mussil azon nézetének ad kifejezést, hogy a lap, mint munkásközlöny, nem állja meg a helyét, mert nem védi meg az össznyomdászság érdekeit.

Április 17-én, a kör hivatalos ügyeinek elintézése után rendeztetett az első vitaestély a festékező hengerek kezeléséről és öntéséről. A vitát Krause J. vezette be, mely felett igen élénk eszmecsere fejlődött ki.

Április 24-én tartott körestélyen Mussil szabad előadást tartott az ultramarin festékről.

Május 27-iki választmányi ülésen határozatba ment, hogy a módosított alapszabály-tervezet a minisztériumhoz benyújtassék jóváhagyás végett. Továbbá javaslat tétellett dalárda alakítása érdekében.

Junius 7-én foglalkozott a választmány a bécsi gépmesterek és nyomók körének a kölcsönösség kimondását célzó átiratával. A választmány elhatározta, hogy az átiratot a legközelebb tartandó közgyűlés elé pártolólág terjeszti. A megalakítandó dalárda előmunkálatainak elvégzésére három tagu bizottság küldetett ki Hell F., Krause J. és Mihalkovits szaktársak személyében.

Julius 17-én tartott választmányi ülésen Mussil A. indítványozta, hogy létesíttessék munkanélkülieket segélyző pénztár. Továbbá javasolta, hogy a segédmunkások és segédmunkásnők anyagi érdekeinek megvédésére szabályok állapíttassanak meg. Mindkét indítványnak a közgyűlés napirendjére való tűzése határoztatott.

Julius 22-én tartott félévi közgyűlésen a választmány jelentése után tárgyalásra került a bécsi gépmesterkörrel való kölcsönösség megkötése, mihez a közgyűlés hozzájárult és megbizta a választmányt, hogy ezen közgyűlési határozatot azon megjegyzéssel közölje a bécsi gépmesterkörrel, hogy annak kötelező ereje már a mai nappal életbe léptetessék. Mussil A. indítványa, egy munkanélkülieket segélyző pénztár létesítése iránt, elfogadtatott azzal, hogy a segélyezés 1884 január 1-én veszi kezdetét és pedig nőknek 1.50 frt, nőtléneknek 1 frt heti segélyezés állapíttatott meg azon megszorítással, hogy a segélyezés az anyaeyleti tagságtól tétellett függővé. Ugyancsak Mussil A. indítványa a segédszemélyzet ügyében elfogadtatott Fuchs Zsigmond azon módosításával, hogy a kilépésnél a szokásos bizonyítvány kiállítása mellőztessék.

Az 1883 július 27-iki „Typographia”-ban panaszos cikk jelenik meg négy aláírással. A közlemény elmondja, hogy bár a kör megalapítása örömmel fogadtatott, de a tapasztalható résztvéltlenség a további fennállásra és fejlődésre vérmes reményekre egyáltalán nem ad okot. Az érdeklődés lanyhaságát az egyesek által űzött személyi kultusz idézi elő. Továbbá azon körülmény, hogy a szakkérdések megoldását és megvitatását könnyűfajtájú korcsmai szórakozás váltotta fel.

A szeptember 30-án tartott választmányi ülésen Mussil A. elnök jelentést tett, hogy a segédszemélyzet ügyét érintő körleveleket a főnököknek megküldötte, továbbá bemutatta a segédszemélyzet bizonyítványát helyettesítő munkakönyv kéziratát. A bécsi gépmesterkörrel való kölcsönösségből kifolyólag az utazó gépmesterek részére igazolvány kiállítását kéri, mit a választmány magáévá tesz.

A kör első otthonát, a Nádor-utcai „Tigris-szálloda” udvari helyiségét elhagyta és a Sebestyén-téri „Csigához” címzett vendéglőbe helyezte át.

Az október 28-án tartott választmányi ülés határozata kapcsán az utazó gépmesterek részére szükséges igazolójegyet, valamint a segédszemélyzet tagjainak a kilépés alkalmával kiállítandó munkakönyvet november 1-étől kezdve életbeléptették.

1884 január 27-én tartott közgyűlés utasítást adott a választmánynak, hogy Szirovy T. és Türke J. veterán szaktársak részére azon alkalomból, hogy ötven éve nyomdászok, a kör jubileumot rendezzen, vagy ha más oldalról a kezdeményezés már megtörtént volna, akkor azon testületileg résztvegyen. E közgyűlésen Baurek J., a kör felvirágoztatása körül szerzett érdemeiért, tiszteletbeli taggá választott. A kör helyiségét ujabban az Akadémia- és Széchenyi-utca sarkán levő Seewald-féle vendéglőbe helyezték át.

A szentesített alapszabály a belügyminisztertől április 20-án visszaérkezett.

Augusztus 24-én a kör rendkívüli közgyűlést hívott egybe, melyen Mussil elnök jelenti, hogy a nem régen visszaérkezett alapszabályt ismét fel kell terjeszteni a belügyminiszterhez újabb jóváhagyás végett, mert nincs benne egyetlen pont sem, mely a munkanélküliek segélyzése tekintetében intézkedne. A közgyűlés folyamán felolvastatott a bécsi gépmesterkör átirata, melynek értelmében a prágai és berlini gépmesterkör bevonásával a gépmesterek és nyomók részére szaklap kiadását tervezik és egyuttal felhívják a kört a vállalat támogatására. A közgyűlés Mussil elnök javaslatára az átiratban foglaltaknak helyt adott és a kért támogatást kilátásba helyezi. A kiadások fedezésére a közgyűlés a heti illetéket 10 krajcárról 12 krajcára emelte fel azon meghagyással, hogy az alapítandó szaklapban a kör hivatalos közleményeinek, valamint a körtagok által beküldött szacikkeknek hely adassék.

Szeptember 21-én tartott választmányi ülés határozta el először a hanyagul fizető tagok felszólítását. A körhelyiség ismét új otthont talált Schaffhauser vendéglőjében: VII., Akácfa-utca 39. szám alatt.

Október 21-án a kör a beiratási díjat hat heti tartamra két forintról egy forintra leszállította.

Érdekes határozatot hozott a választmány november 30-án tartott ülésén, amennyiben felvett egy rokkant gépmestert a tagok sorába.

A lefolyt évben a kör működésében hézagosság állapítható meg, melyet – az elszórt jegyzetek szerint – a kör tagjainak, valamint a választmány egyes tagjainak résztvétlensége idézett elő.

1885 január 18-án a választmány a dalkör alapításának eszméjét elveti és ezzel szemben elhatározza, hogy a kör az „Egyetértés” dalkörrel szövetkezik és a gépmesterköri tagoknak erkölcsi kötelességévé teszi, hogy a dalkört, mint működő és pártoló tagok támogassák.

A február 22-én tartott közgyűlés a választmány azon javaslatát, hogy az „Egyetértés” dalkörrel kapcsolatot létesítsen, helyesli és egyhangulag elfogadja azon megjegyzéssel, hogy a gépmesterkörre ez akcióból kifolyólag semmiféle anyagi megterhelhetetés ne háruljon. Fuchs Zs. indítványt tesz az iránt, hogy a gépmesterek és nyomók részére egy szaklap létesíttessék, havonként egyszeri megjelenéssel. Mussil A. indítványára az ügy függőbe hagyatott addig,

míg a bécsiektől tudósítás érkezik a már fentebb említett közösen megindítandó, ugyancsak ily irányu szaklap ügyében.

Március 7-én tartott gépmester- és nyomó-értekezlet kimondja, hogy illetékes helyen szorgalmazni fogja a „Typographia”-nak az anyaegylettől való függetlenítését, hogy ezáltal a lap hivatásának jobban megfelelhessen.

Április 18-án tartott választmányi ülés elhatározta, hogy a jegyzőkönyvi kivonatokat a tagokkal körlevél útján közli, amennyiben a „Typographia” március 15-től kezdve csak magyar nyelven jelenik meg és így a németajku szaktársak a kör ügyeiről nem nyernek pontos értesülést.

A „Typographia” július 10-én megjelent számában cikket közöl, mely a gépmesterkörrel foglalkozva, elmondja, hogy hivatásától eltérően, tulnyomó részt nemzetiségi kérdéssel foglalkozik és hogy a németajkuak uralják a helyzetet. Ez okból kifolyólag a csak magyarul beszélő, továbbá más nemzetiségű gépmesterek a körtől távol tartják magukat és így a kör tagjai között nincs meg a kellő szolidaritás. Ezzel kapcsolatban felemlítették azon vétkes körülmény is, hogy a gépmesterek az árszabálymozgalommal szemben indolenciát tanusítanak.

A fent elhangzott vádakra a „Typographia” következő számában a választmánynak egyik tagja reflektál és a felsorolt vádakat iparkodik megdönteni, de kevés sikerrel, mert a germanizálás és a magyarok mellőzése a kör beléletében tényleg fennáll.

Augusztus 28-án tartott havi ülésén a választmány két arany pályadíjat tűzött ki „A bronzkék festék utánzása” tárgyú szakdolgozat megírására.

A „Typographia” december 11-én megjelent számában ismételten foglalkozik a kör azon indolenciájával, melyet a küszöbön lévő árszabálymozgalommal szemben tanusít. A december 25-iki számban pedig ugyancsak erős támadásban itéli el a választmánynak azon eljárását, hogy a már lefolyt árszabálymozgalomból kifolyólag megrendszabályozott 5 gépmester ügyével egyáltalán nem törődik.

1886 február 5-én megjelent „Typographia”-ban Leitner Pál, az akkori árszabály-bizottságnak egyik tagja erélyes szavakkal követeli, hogy a megrendszabályozott gépmestereket, de a nyomortól különösen meglátogatott Durigó szaktársat a kör anyagilag támogassa.

A kör választmánya írásbeli értesítés kapcsán meghívta a panaszos kollegákat, hogy a kör február 21-én tartandó közgyűlésén jelenjenek meg az elhangzott sérelmek tisztázása érdekében, s egyben hangsúlyozta a választmány, hogy a „Typographia” hasábjain nem akar polémiákba bocsátkozni. A meghívott szedő szaktársak ezen felhívást visszautasították s oda nyilatkoztak, hogy közügyeket csakis nyilvánosan, a „Typographia” hasábjain hajlandók elintézni.

A február 21-én tartott közgyűlés foglalkozott az elhangzott vádakkal. Ennek szanálása érdekében négytagú bizottságot delegált azon meghagyással, hogy a békés kibontakozás érdekében az anyaegyleti választmánnyal lépjen érintkezésbe.

Április 11-én a kör nyomtatványkiállítást rendezett, de csekély résztvétellel, amennyiben a kör 80 tagja közül csak hárman vettek részt. A kiállítás látogatottsága élénk volt ugyan, de mégsem kielégítő, mert a látogatók zöme hölgyekből és szedő szaktársakból, továbbá szakmánkhöz nem tartozó vendégekből került ki, míg a körtagok igen gyér számmal voltak képviselve.

Szeptember 4-én a választmány a hanyag jelentkezés miatt eltörli a segédmunkások és munkásnők részére rendszeresített munkaközvetítést.

December 18-án tartott választmányi ülés határozata folytán felhivattak a gépmesterek és nyomók, a Németországban bérharcot vívó szaktársak anyagi támogatására.

1887. A március 6-án tartott közgyűlés foglalkozott azon gépmesterekkel és nyomókkal, akik a körnek még nem tagjai és utasította az új választmányt, hogy hatáskörében a legmesszebbmenő tevékenységet fejtse ki ezen áldatlan állapot megszüntetése érdekében. A közgyűlés ezen akció megkönnyítése végett a beiratási díjat 2 forintról 1 forintra leszállította. A munkánélküli segély felemeltetett és pedig nőtlen tagok részére 1 forintról 1.50 forintra, nős tagok részére 1.50 forintról 2 forintra. A mindenkori pénztáros részére 30 forint tiszteletdíj szavaztatott meg azon fentartással, hogy ezen határozat a távollévő tagokkal is közöltessék és a legközelebbi havi ülés napirendjére tűzessék.

A március 12-én tartatott az alakuló választmányi ülés, minden nevezetesebb esemény nélkül.

A kör helyisége november 26-án Lähnert J.-féle vendéglőbe, VII. ker., Kazinczy-utca 53. szám alá helyeztetett át.

A december 18-án tartott havi ülés végleg elfogadta a pénztáros díjazására vonatkozó javaslatot. Határozatba ment, hogy egy választandó ötös bizottság vezetésével az anyaegyesület védnöksége alatt időközönként nyomtatványkiállítást rendeznek.

1888. A nyomtatványkiállítás eszméje annyiban módosult, hogy azokat az anyaegyleti önképző osztály rendezi a gépmesterkör közreműködésével, olyan megállapodással, hogy a kör fentartja magának a jogot a gépmesteri szak szempontjából, a nyomtatvány felett nyilvános bírálatot gyakorolni.

A március 11-én tartott közgyűlés a rokkantsegélyt havi 3 forintról felemelte 5 forintra, a munkánélküli segélyt pedig 1.50, illetőleg 2 forintról heti 2.50 forintra emelte fel, tekintet nélkül arra, hogy a segélyre jogosult kortag nős-e, vagy nőtlen. Ezen határozatok visszamenőleg március 1-én léptek életbe. Április 1-től kezdve pedig a heti illeték felemeltetett 12 krajcárról 15 krajcára. A hetenkénti körestélyek megtartására a keddi nap állapított meg.

Április 1-én tartotta a kör V. alapító ünnepélyét, egybekötve Mussil Alajos elnök ötvenéves nyomdásztségének jubileumával. A kör a jubiléumnak, mint évek óta buzgó elnökének, 12 darab aranyat nyújtott át tisztelete jeléül.

Mussil Alajos, a kör elnöke, április 20-án tisztségéről leköszönt. Okot erre azon körülmény szolgáltatott, hogy a kortagok egyrésze megvonta tőle a bizalmat.

Aigner Antal pénztáros május 11-én szintén leköszönt huzamosabb idő óta viselt tisztségéről és egyben az ötöt megillető 30 forint tiszteletdíjról is a kör önképző osztályának javára lemondott.

A kör kezdeményezéséből kifolyólag, később az anyaegyesületi önképző osztály által elvállalt és május 20-ára tervezett első nyomtatványkiállítás résztvétlenség miatt nem volt megtartható. Az ódiumnak oroszánrésze a „Typographia” május 18-án megjelent számában közzétett vezércikk szerint – a gépmestereket illeti.

A május 6-án tartott rendkívüli közgyűlésen elnöknek Krause J., pénztárosnak pedig Cselesnyik J. választottak meg. A körestélyek megtartását szombatra helyezték át, mert a keddi este nem volt erre alkalmas. Krause J. a megválasztást nem fogadta el, így az elnöki teendőkkal a legközelebbi rendes évi közgyűlésig Fuchs Zs. alelnök bízott meg.

Junius 2-án tartott havi ülés keretében Müller E. felolvasást tartott a cinkklisék kezeléséről. Vita indult a papiros nyomásközbeni gyűrődéséről, a vitát Fuchs Zs. vezette be.

Október 28-án lefolyt havi ülés után Krause J. felolvasást tartott a gyorsajtók szereléséről és tisztántartásáról.

1899. A március 10-én tartott havi ülés keretében Müller E. értekezett az illusztrációk nyomásáról. A havi ülés állást foglalt néhány nyomdának azon eljárása ellen, hogy ünnepnapon kárpótlás nélkül dolgoztat. Ezen ügygel a „Typographia” május 17-én megjelent száma is foglalkozik és ezen áldatlan állapotnak az össznyomdászságra vonatkozó hátrányait feltárva, a gépmesterek indolenciájának tulajdonítja. E vádakra a kör vezetősége a „Typographia” következő számában válaszol. Sajnálatosnak jelenti ki, hogy a gépmesterek a szedőktől a legutóbbi árszabálymozgalom alkalmával különváltak. Belátva ezen eljárás káros voltát, ígéretet tesznek, hogy a jövőben a közös cél érdekében a szedő szaktársakkal karöltve fognak sikra szállani. Együttal felhívást intéznek a gépmesterekhez, hogy az ünnepi dolgozás ügyében tartandó rendkívüli közgyűlésen minél számosabban jelenjenek meg.

Március 31-én tartott közgyűlés a munkanélküli segélyt, a pénztár kedvezőtlen állására való tekintettel, 2.50 forintról 2 forintra leszállította.

Április 13-án tartott alakuló választmányi ülés határozatilag kimondta, hogy azon gépmesterek és nyomók, akiknek 8 forintról alacsonyabb fizetésük van, körtagokul fel nem vehetők. Azon szaktársak pedig, akik a körnek már tagjai és a megállapított 8 forint minimumon alul dolgoznak, bekövetkezendő munkanélküliség esetén segélyben nem részesülnek. A választmány ezen üdvös rendelkezésével azt a célt óhajtotta elérni, hogy a gépmesterek díjazásában rendezett viszonyok álljanak be, továbbá, hogy a munkanélküli pénztárt az esetleges válságtól megmentse, mert a pénztárt különösen a kollegialitás ellen vétő gépmesterek és nyomók nagyon kihasználták.

Május 18-án az anyaegyesület alelnökétől átirat érkezett a kör választmányához, mely egy gépmester- és nyomó-árszabály kidolgozását és annak mielőbbi életbeléptetését szorgalmazza. Az átirat szerint az anyaegyesület munkanélküli pénztára – a gépmesterárszabály hiánya folytán előállott vitás esetek miatt – több gépmestertől kénytelen volt a munkanélküli segélyt megvonni.

A kör elnöksége elhatározta, hogy az átiratban foglaltakat körlevélben a választmány összes tagjának kiadja azon célból, hogy a mellékelt árszabálytervezet alapján a következő ülésen konkrét indítvány tétele lehetővé váljon és ennek megtörténte után általános gépmester- és nyomóértekezlet elé terjeszthető legyen.

A „Typographia” május 31-iki számában a német melléklet lelkes felhívást intéz a gépmesterekhez, melyben a megteremtendő árszabály érdekében tömörülésre buzdítja a szaktársakat és megváltoztatni óhajtja a multban hozott következő határozatot: „Gépmesterek és nyomók részére nem létezik árszabály, mert munkaerejét mindenki képességeinek megfelelő díjazásért, saját akaratából kifolyólag bocsátja áruba. A kilenc órai munkaidő pedig, a segédszemélyzetre való tekintettel, ezidő szerint még nem követelhető.” Ezen tévesen hozott határozat megdöntését azért is szorgalmazták, mert a gyakorlat megmutatta, hogy a leggyakoroltabb gépmester díjazása is csak 8–12 forint között váltakozott.

A június 2-án tartott rendkívüli közgyűlés nagyon zajos lefolyású volt. A napirend első pontját a rendes évi közgyűlésen bemutatott és hiányosan beállított zárszámadás és mérleg felett megindult vita képezte, de két tag felszólalása után – kik a kifogásolt tételeket előzőleg már átvizsgálták –, a közgyűlés a helyesbített mérlegről szóló jelentést tudomásul vette. A második pontnál – mely az ünnepi ingyenes dolgozásról szólt – egyes körtagok oda nyilatkoztak, hogy ők hivatalnokok gyanánt vannak alkalmazva és ezen pontnál nem kívánnak vitába bocsátkozni. Ennek ellenében az anyaegyesület átirata elfogadtatott. Kimondta egyben

a közgyűlés, hogy az anyaegyesület árszabályügyekben, mint illetékes fórumot elismeri és annak határozata minden körtagra kötelező. Ezen határozat betartása érdekében, továbbá a kör és az anyaegyesület közötti kapcsolat fentartása céljából a közgyűlés egy öttagú bizottságot delegált.

A „Typographia” június 7-iki számának német melléklete cikket hoz, mely elmondja, hogy a pénztárosok ellen még a rendkívüli közgyűlés alkalmából megindított manőver nem annyira a kör érdekében indult meg, mint inkább azon körülményből kifolyólag, hogy a készülő gépmester-árszabályt néhány főgépmesteri állásban levő körtag megakadályozhassa, vagy legalább is elodázhassa. A körben ezuttal zajos élet ütött tanyát, amit az árszabály megteremtése körüli mozgalom idézett elő. De mint alább látni fogjuk, ez akció a leköszönések egész garmadáját hozta magával. Megnyitotta a sort az újonnan megválasztott pénztáros, ki nemcsak tisztségétől vált meg, de becsületének megsértése miatt a körből is kilépett.

Június 8-án, a körben napirenden levő surlódások miatt, az elnök leköszönt. Ezen elhatározását a választmánynál személyesen, a „Typographia”-ban pedig egy beküldött közleményben hosszabban megindokolta. Ezzel egyidejűleg leköszönt több választmányi tag is, minek folytán rendkívüli közgyűlés egybehívása vált szükségessé.

A június 15-én tartott választmányi ülés jegyzőkönyvének közlése szerint egy nagyobb nyomdából a gépmesterek – szám szerint négyen – kiléptek, azon oknál fogva, mert ünnepnapon végzett munkájukért kárpótlást nem kaptak.

A megtámadott pénztárosok egyikétől nyilatkozatot közöl a „Typographia” június 28-án megjelent német melléklete, melyben a kör imént leköszönt elnökét erősen megtámadja és hangsúlyozza, hogy csupán azért nyújtotta be lemondását, mert a körtagok anyagi érdekeit nem tudta és nem akarta megvédeni.

Július 7-én tartatott meg az említett közgyűlés a béke jegyében. A leköszönt tisztviselők helyébe újak választottak és kimondatott, hogy most a béke helyreálltával a kilépett körtagoknak nincs többé okuk a körtől távol tartani magukat. Elhatároztatott, hogy a főnökökhöz és igazgatókhoz körlevél intéztessék az 1872-iki árszabály betartása érdekében. A közgyűlés minden Budapesten dolgozó gépmesternek és nyomónak kötelességévé tette, hogy az újabb árszabály rendezéséig a kereset minden forintja után hetenként egy krajcárt fizessen az ellentállási alap javára.

November 10-én általános gépmester- és nyomó-értekezlet tartatott, melyen az előbb választott ötös bizottság által kidolgozott árszabály-tervezetet csekély módosítással elfogadták és annak keresztülvitelével ugyancsak az ötös bizottságot bízták meg.

A budapesti gépmesterek és nyomók ötös árszabálybizottsága december 22-én nyújtotta át a fővárosi nyomdatulajdonosoknak az árszabályt, melyet szükségesnek tartunk egész terjedelmében közölni, mert ez volt az első komoly lépés a kör alapítása óta a körtagok anyagi érdekeinek előmozdítása körül.

Az árszabály a következő tizenkét pontból állott:

1. A munkaidő naponként kilenc órán át tart.
2. Az országos törvény, helyhatósági rendelet, vagy az üzletvezetőség által elrendelt ünnep, illetve szünnapokért bérlevonás nem eszközölhető; ha ellenben ily napokon a munka az üzlet által megkívántatik, azt az illetők csak a meghatározott különóra-kárpótlás mellett kötelesek teljesíteni.

3. Az ujonnan felszabadultak az első éven belül hetenként 8 forint fizetést kapnak, ezután minden évben 2 forint fizetésjavításban részesülnek mindaddig, míg csak a 14 forintban megállapított minimumot, mint hetifizetést el nem érik. Ha azonban valamely felszabadult azon üzletből, ahol tanult, kilép, más üzletben már a minimumra tarthat igényt.
4. Egy gyors- vagy kézisajtó kezeléseért hetenként 14 forint mint minimum állapittatik meg, de ha emellett még egy másik gyorsajtót is el kellene ellátnia, akkor a gépmesternek 3 forint kárpótlásra van igénye. Több mint két gépnek kezelését egy gépmesternek sem szabad elfogadni, valamint nem köteles sem a kézi-, sem az ugynevezett taposó- (amerikai) sajtón dolgozni.
5. Ha egy felszabadultnak két gépet kellene kezelni, úgy akkor a 4. pontban meghatározott kárpótlásra van igénye.
6. Kéthengeres, vagy oly gép, melyen egyszerre többszínű nyomás állittatik elő, két egyszerű gépnek tekintendő és kezelése aszerint díjazandó.
7. Egy motor rendbentartásáért hetenként 2 forint fizetendő.
8. A különórák minden forint után 2½ krajcárral kárpótoltatnak. Éjfél után vagy vásár- és ünnepnap délután 3 krajcárral. A gépmester csak azon gépen dolgozhat különórák alatt, amely rendszeren kezelése alatt áll.
9. A gépmester vagy nyomó a forma, vagy lemezek kirakásáért, legyen az helyes vagy nem, nem vállal felelősséget. Felelősség csak akkor terheli, ha revíziót elfelejtett volna adni, vagy az üzletvezetőség beleegyezése nélkül a nyomást elrendelte volna.
10. Esetleges makulatura-nyomásért a gépmester csak akkor vonható felelősségre, ha kellő személyzet, t. i. be- és kirakónők, valamint a szükséges anyag rendelkezésére állt.
11. A gépen előfordulható károkért a gépmester csak akkor felelős, hogy ha *be lehet bizonyítani*, hogy azok az ő vigyázatlansága vagy mulasztása következtében történtek.
12. Tekintettel az ipartörvényre, a kölcsönös felmondási idő hat hétben állapittatik meg.

Ezen árszabály-tervezet azonban, mint látni fogjuk, csak óhajtás maradt. Ezzel lezáródik az 1889. év, vagyis a körnek hetedik esztendeje. Figyelmes olvasás után tapasztalhatjuk, hogy a kör történetében ezen esztendő volt a legmozgalmasabb, bár a surlódások napirenden voltak, de amint a vihar tisztítja a levegőt, úgy a kör exisztenciája is a tömérdek szó- és tollharc révén – lehet mondani – mintegy új alapokra fektettetett.

1890. A január 5-én tartott rendkívüli közgyűlésen elnök jelentése szerint a nagyobb nyomdák főnökei az eléjük terjesztett árszabályt – némi módosítással – hajlandók elfogadni. A „Typographia” szerkesztőjének javaslatára a közgyűlés elhatározta, hogy felkéri az anyaegyesület választmányát, hogy az előterjesztett gépmester- és nyomó-árszabály érdekében kérje fel az anyaegyesület elnökét egy főnökgyűlés egybehívására.

A „Typographia” január 10-én megjelent száma vezetőhelyen foglalkozik az életbeléptetésre váró árszabállyal. Melegen pártolja azt – ami természetes dolog –, de egyben rámutat néhány jelentéktelen, de mégis ötletszerűen felállított pontra; különösen a 12-ik pontot kifogásolja, mely szerint a felmondási idő hat hétben van megállapítva. Egyben azon nézetének ad kifejezést, hogy a küzdelem nem annyira a főnökök ellentállása, mint inkább a főgépmesterek ellenszenves magatartása miatt lehet meddő, azért, mert a főgépmesterek – bár javarészt körtagok – a mozgalom alól teljesen kivonják magukat.

Az alakulóban volt munkásnők egyletének ideiglenes választmánya február 2-án a kör helyiségében ülést tartott. Az értekezlet egyik pontja értelmében a segédmunkásnők a gépmesterkör választmányához fordultak erkölcsi támogatásért.

Az árszabály az összehívott főnökgyűlésen holt pontra jutott, bár Müller Ernő, a kör új elnöke mindent elkövetett, hogy a főnökökkel együttesen rendes gépmester-árszabályt készítsen; a gépmesterkör által készített árszabálytervezetet az első főnökértekezlet nem fogadta el, mire a kör árszabálybizottsága a tervezetet lényegesen módosította s így terjesztette a február 23-án tartott második főnökértekezlet elé, melyen 20 nyomda volt képviselve. A módosított – tehát a múlt év december 22-én benyújtott tervezettől eltérő – árszabály ezuttal sem fogadtatott el.

Leközljük a módosított tervezetet (zárjel között oda tévén, hogy hogyan határoztak a pont sorsa felett a főnökök).

1. A munkaidő naponként kilenc órán át tart, illetőleg minden további munka mint különóra díjazandó. (E pont azzal a módosítással fogadtatott el, hogy a munkaidő naponként tíz óra, mert az 1872-iki árszabályban a gépmesterekre és nyomókra nézve a tíz órai munkaidő fogadtatott el olyképpen, hogy ők kárpótlásul nagyobb díjazásban részesülnek.)

2. Az országos törvény, helyhatósági rendelet vagy az üzletvezetőség által elrendelt ünnep, illetve szünnepokért bérlevonás nem eszközölhető; ha ellenben ily napokon a munka az üzlet által megkívántatik, azt az illetők csak a meghatározott különóra-kárpótlás mellett kötelesek teljesíteni. (Elfogadtatott.)

3. A felszabadultak az első éven belül hetenként 8 forint fizetést kapnak, s azután minden évben 2 forint javításban részesülnek mindaddig, míg csak a 12 forintban megállapított minimumot, mint hetifizetést el nem érik. (Elfogadtatott.)

4. Egy gyors- vagy kézisajtó kezeléseért hetenként 12 forint, mint minimum állapítatik meg; de ha emellett még egy másik gyorsajtót is el kellene a gépmesternek látnia, akkor 3 forint kárpótlásra van igénye. (Nem fogadtatott el.)

5. Ha egy felszabadultnak két gépet kellene kezelni, úgy akkor a 4. pontban meghatározott kárpótlásra van igénye. (Nem fogadtatott el.)

6. Kéthengeres vagy oly gép, melyen egyszerre többszörű nyomás állíttatik elő, két egyszerű gépnek tekintendő és kezelése aszerint díjazandó. (Elfogadtatott.)

7. Egy motor rendbentartásáért hetenként 2 forint fizetendő. (Mióután ez nem a gépmester vagy nyomó teendői közé tartozik, tehát nem fogadtatott el.)

8. A különórák minden forint után 2½ krajcárral kárpótoltnak. Éjfél után vagy vásár- és ünnepnap délután 3 krajcárral. (Elfogadtatott.)

9. A gépmester vagy nyomó a forma vagy lemezek kirakásáért, legyen az helyes vagy nem, nem vállal felelősséget. Felelősség csak akkor terheli, ha revíziót elfelejtett volna adni, vagy az üzletvezetőség beleegyezése nélkül a nyomást elrendelte volna. (E pont kihagyandó, mert a gépmesterekre és nyomókra sértést foglal magában.)

10. Esetleges makulatura-nyomásért a gépmester csak akkor vonható felelősségre, ha kellő segédszemélyzet, t. i. be- és kirakónők, valamint a szükséges anyag rendelkezésre állott. (Elfogadtatott.)

11. A gépen előfordulható károkért a gépmester csak akkor felelős, hogy ha be lehet bizonyítani, hogy azok az ő vigyázatlansága vagy mulasztása következtében történtek. (E pont e szók: „hogy ha be lehet bizonyítani” kihagyása után elfogadtatott.)

12. A felmondási idő 14 nap s mindig szombat este eszközözlendő. (Elfogadtatott.)

Összehasonlítva az első ízben benyújtott eredeti és a második ízben benyújtott módosított árszabály-tervezetet, azt látjuk, hogy az utóbbi a körvezetőség részéről már a megalkotásnál erős korrektúrára ment keresztül, de annak életbeléptetése az ily módon enyhített formában sem volt megvalósítható, amennyiben a 2., 6. és 10. jelentéktelen pont kivételével az árszabály-tervezet a főnökök részéről visszautasított.

Mint fentebb említettük, a mozgalom elbukása nem annyira a főnökök ellentállása, mint inkább az akkor uralmon volt néhány főgépmeister renitenciája folytán állott elő. Megerősíti ezen állításunkat az 1890 március 7-én megjelent „Typographia”-nak vezércikke, melyben a többek között a következő sorok olvashatók: „... a sok gépmeister – mintha mindnyájan annak születtek volna – röhögött a mozgalom megindultakor, később pedig, midőn már akart abból valami lenni, ellenséges állást foglalt el az algépmeisterek törekvésével szemben...”

A vezércikk a következő sorokkal végződött:

„Ezzel a cikkel eltemettük a gépmeisterek jelenleg lefolyt árszabály-mozgalmát, de a bucsuztatóból megtanulhatták gépmeister szaktársaink azt, hogy ne higgyenek a főnököknek, ne különösen a főgépmeistereknek; a kört hagyják úgy, amint most van: vezessék maguk s örüljenek annak, hogy végre valahára megszabadultak a főgépmeister-uralomtól s egyenlővé tettek minden körtagot. A mozgalomra készüljenek elő: gyűjtsenek erélyesen, szervezkedjenek és szerezzünk az eszmének híveket, nehogy az ősz készületlenül találja őket.”

Február 18-án a Budapesti könyv- és nyomdai munkásnők beteg-, munkanélkülieket segélyező és jótékonyági egyesületétől a körhöz átirat érkezett, melyben erkölcsi és anyagi támogatást kérnek. A kérelemnek hely adatott és 25 forint segély szavaztatott meg.

Miután az árszabály a főnökök részéről két ízben visszautasított, a március 2-án tartott rendkívüli közgyűlés elhatározta, hogy további tárgyalásba nem bocsátkozik és az árszabály életbeléptetését rövid időre elodázza. Határozatilag kimondta a közgyűlés, hogy az ujonnan felszabadult gépmeisterek egy éven belül legalább 10 forintot, míg az idősebb gépmeisterek és nyomók heti 12 forint fizetést kötelesek maguknak biztosítani. Ezen határozat ellen vétők munkanélküliség esetén sem az anyaegyesülettől, sem a körtől segélyben nem részesülnek. Továbbá elhatároztatott, hogy árszabály-ügyekben a kör ezután az anyaegyesülettel egyetértőleg fog eljárni.

A gépmeisterek részéről az ellentállási alapra befolyt összeg, melyet a kör eddig önállóan kezelt, a március 13-án tartott közgyűlési határozat kapcsán, az országos egyesület árszabálybizottságának pénztárába utaltatott.

Június 27-én az anyaegyesület önképző osztályának elnökétől átirat érkezett, melyben az árszabálybizottságba kiegészítésül három körtag delegálására szólítja fel a kört. Egyhangulag kimondatott, hogy minden gépmeister és nyomó köteles keresetének egy százalékát az ellentállási alap javára fordítani.

Július 18-án jelent meg a „Typographia”-ban a főnökökhöz ujonnan benyújtandó árszabály-tervezet. Főbb pontok voltak: nyolc órai munkanap, május elsejének megünneplése, 14 forintos minimum, második gépért 3 forintos kárpótlás, amerikai gépkezelésért 12 forint, ujonnan felszabadultnak 10 forint. A többi pont, világosabb körülírással kibővíve, azonos volt a múltban két ízben visszautasított árszabály-tervezet idevonatkozó pontjaival.

Október 25-én tartott ülésén a választmány elhatározta, hogy a legközelebb megtartandó közgyűlés utólagos jóváhagyásának kikérésével, az árszabálymozgalom folytán munkanélkülivé vált körtagokat – kivételképp – 4 forint segélyben részesíti.

1890 október 25-től 1895-ig a kör működéséről hiteles jegyzőkönyvi adatok egyáltalán nincsenek. Az ezidőből itt elmondottakat részben a mi régi krónikásunkból, a „Typographiá”-ból merhettük. Összegyűjtöttük az itt-ott elszórtan megjelent, s a kör beléletére vonatkozó rövid közleményeket és jegyzőkönyvi kivonatokat s a nyert impressziók nyomán, részben pedig személyes tapasztalatok nyomán jellemezzük a kort.

Jó lenne közelebbi adatokból részletesen ismerni az 1890-ben lezajlott nagy sztrájkot. De erről is hallgat a krónika. Csupán annyi állapítható meg, hogy a kör is kivette a küzdelmekből a maga részét és a vezetőség, Müller Ernő elnökkel az élén, minden buzgóságuk latbavetésével fáradoztak az ügy diadalra juttatásán, azonban a helyzet javítását célzó nagy akciót siker mégsem koronázta.

Talán ide lehet visszavezetni azt a letargikus, csaknem életnélküli tespedést, ami a kört éveken át megfeküdte, működésében megbénította. Mert e sikertelen akció teljesen demoralizálta az osztálytudattól még át nem hatott tömeget és az egyleti élet iránt bizalmatlanná tette. Hiába szólt a mi jó „Typographiá”-nk szebbnél szebb cikkekben a szaktársakhoz, hiába vonultatta fel a meggyőző érvek egész sorozatát, a szociális nyomorból fakadó bátortalanság és önszeretet, a hatalom előtt való meghunyászkodás sokkal nagyobb volt, semhogy kollegiális életre s a szervezkedésben rejlő legyőzhetetlen erő megismerésére és megértésére képesek lettek volna.

A helyzet illusztrálására megemlítjük, hogy a január 2-án megjelent „Typographia” egy szedő viselt dolgaival kapcsolatban elmondja, hogy Budapesten a nős szaktársak százai sétálnak munkanélkül és egy szintén januárban megjelent számból megtudjuk azt is, hogy a pesti „susztereken” kívül 150 vidéki szedő- és gépmestersztrájktró jött a fővárosba, hogy önző érdekeik előtérbe tolásával testvéreik küzdelmét megghiusítsák.

A nyomdászpályán általában uralkodó ily nagyfoku züllöttség természetesen vonta maga után a mi intézményünknek, a kör életnek hanyatlását is. Eddig is belső háborúk, személyi torzskodások hátráltatták a kört fejlődésében, ezentul pedig tisztán csak adminisztrációs teendőkre redukálta tevékenységét. Társas összejövetelekről és vitaestélyekről alig van említés téve a „Typographiá”-ban, ellenben gyakran találkozunk olyan jegyzőkönyvi kivonatokkal, melyben az elnök (ha volt) sajnálatát fejezi ki afelett, hogy a választmányi tagok az üléseken nem jelennek meg. Ily körülmények közt szinte természetesnek látszik, ha a kör vezetőségét sok minden hidegen hagyta, ami a gépmesterek és nyomók anyagi és erkölcsi érdeke szempontjából megbocsáthatatlan és szinte behozhatatlan mulasztást jelentett.

Bizonyos mérvben kockázatos dolog volt ezidőtájt jó szaktársnak lenni. Éppen ezért alig akadtak olyanok, akik a szó nemes értelmében be tudták volna tölteni azt a helyet, ahová a közbizalom a tisztujtó közgyűlések alkalmával helyezte őket, de különben is, a „Vereinsmeierek” nem igen részesültek elismerésben. Már maga a közszellem, ami a budapesti gépmesterek és nyomók nagyobb részét áthatotta, kizárt minden magasabbrendű kollegiális érzületet. A nagyszámu és állandó munkanélküli sereg és a rossz munkaviszonyok a nyomdákban, csaknem korlátlan uralmat biztosított a tőkének és a feljebbvalóknak.

És e feneketlen szociális nyomor mégsem tudta forradalmasítani, egy táborba tömöríteni az együvé tartozókat. Ellenkezőleg: az elnyomatás az alacsony gondolkodásmódot, az önzést és széthuzást teremtette meg az elnyomottak között.

Nem tudták felismerni a kölcsönös segítségben rejlő legyőzhetetlen erkölcsi és anyagi erőt, mert a köztudat erre még nem volt berendezve, s a szaktársak jobbjai, akik a szervezkedés és az egyleti élet intenzívvé tételének szentelték idejük fenmaradt részét, igen gyakran áldozatul estek a köz javát célzó ügybuzgóságuknak.

Ezen tényeket fel kellett jegyezni, mint olyant, amelyek a kör történetével szerves összefüggésben vannak. Mert amily igaz, hogy az emberi társadalomnak minden intézménye, szabálya, törvénye, gazdasági okokra vezethető vissza, épp oly igaz az is, hogy a mi szűkebb társadalmi intézményünknek, a Budapesti Gépmezterek és Nyomók Körének életmegnyilvánulását is befolyásolták és befolyásolják a mindenkori gazdasági viszonyok.

Szervezeti viszonyainkra élénken rávilágítanak a budapesti nyomdákban divó rendezetlen állapotok. És az érzéketlenséget, amellyel a szaktársak a legdurvább árszabálýsértésekre sem reagáltak, példázza azon tény is, hogy a Franklin-nyomda üzletvezetősége árszabálýt dolgozott ki, amelynek a szedőket érdeklő része nagyjában megegyezett az 1890-es árszabállyal, de a gépmezterek munkaviszonyairól e házi árszabálýban nemcsak hogy említés sem tétetett, de sőt a kilenc órai munkaidő kedvezményében sem részesültek és ezen állapotok csaknem 6 évig fenmaradtak.

Az 1891 február 7-iki választmányi ülésen előterjesztett elszámolásból megtudjuk, hogy az 1890-es árszabálýmozgalomból kifolyólag 565 frt 45 krt költött a kör, melyhez a bécsi gépmezterkör külön 50 frttal járult. Ugyanekkor már szó esett a vidéki gépmeztereknek azon kérvényéről, hogy a kör kötelékébe beléphessenek, ami az alapszabálýok idevonatkozó rendelkezése miatt teljesíthetetlen volt.

Április 12-én tartatott meg az évfázó közgyűlés a tagok lanyha érdeklődése mellett, mely a legszükségesebb formaszágok betartása mellett, a tisztikar és a választmány újraválasztásával ért véget.

Május 23-án tartott választmányi ülés az augusztus hóban tartandó anyaegyleti kongresszusra Müller E. elnököt küldte ki.

Junius 6-án tartott választmányi ülés elhatározta, hogy a rokkantpénztár javára nyári mulatságot rendez.

Szeptember 1-én tartott választmányi ülésről felvett s a „Typographiá”-ban megjelent jegyzőkönyvi kivonatból megtudjuk, hogy három szaktárs körlevélben megtámadta a vezetőséget, hogy a kör vagyonával spekulálnak, mire a választmány a „Typographia” útján válaszol, bebizonyítván a gyanúsítások alaptalanságát.

Október 23-iki jegyzőkönyv hírl adja, hogy az időközben leköszönt elnök helyébe Hoffmann A. választatott, alelnöknek pedig Spitzkopf F.

A kör életéről 1892-ben is igen sovány adataink vannak. A „Typographiá”-ban itt-ott talált jegyzőkönyvi kivonatok jónagyrésze semmitmondók. Alig találkozik olyan adat, amelyből a kör működésének tartalmasságára lehetne következtetni.

A január 15-én megjelent „Typographia” hírl adja, hogy Fuchs Zsigmond a festékkeverésről és színnyomásról felolvasást tart.

Április 3-án az évfázó közgyűlést a tagok érdeklődésének hiánya miatt nem lehetett megtartani, újabb határidőül április 24-ike tüzetett ki.

Április 24-én tartott évfázó közgyűlésen határozatba ment, hogy rendkívüli segélyezés céljából külön alap létesíttessék, melyhez minden tag hetenként 1 krajcárral járuljon.

Junius 3-án megjelent „Typographiá”-ból olvassuk, hogy a választmány a Willburger-féle kerthelyiségben lévő tekepályát kibérelte, mely minden vasárnap reggel 8 órától déli 1 óráig 20 krajcár résztvételi díj mellett a tagok rendelkezésére áll s a tiszta jövedelem a szükségben levő gépmesterek és nyomók segélyezésére fordíttatik.

Egyéb felemlítésre méltó tény a „Typographiá”-ban megjelent jegyzőkönyvi kivonatokból és rövid közleményekből kiböngészni nem lehet, bár az itt említettek kivül még hat választmányi ülésről számol be a „Typographia”, amiből kitűnik, hogy ez évben körülbelül 8 választmányi ülést tarthattak, de e jegyzőkönyvekből csupán az állapítható meg, hogy a kör az alapszabályokban előirt legszükségesebb adminisztrációs teendőit úgy ahogy végezte.

Ugy látszik mégis, hogy ez évben a nagyszámu munkanélküliek nyomorának enyhítése képezte a kör választmányának fő gondját. Ez évben alkották meg a rendkívüli segélyt nyújtó pénztárt és ugyancsak e célt szolgálni lett volna hivatott a tekepálya bérbevétele, mely utóbbi akcióról egy későbbi „Typographiá”-ban közölt panaszos cikkből azt olvassuk, hogy a szaktársaknak nincs érzékük a nemes cél iránt s a körnek ebéli vállalatát nem támogatják az ügghöz méltó buzgósággal és hogy a tekepálya bevétele idegen szakmák munkásainak köszönhetik.

Bármily naivnak látszik is ez az eszköz és bármennyire nélkülözi is a büszke öntudatot, amely kizárja a kicsinyes eszközök alkalmazását ott, ahol a pillanatnyi enyhítő cseppecskék amugy sem célravezetők, mégis méltányolást érdemel a jóakarat, amellyel a munkanélküliek sanyaru helyzetét elviselhetőbbé tenni akarták. Még nem jutottak el azon megismeréshez, hogy erős szervezkedés révén oly módok és eszközök után kell kutatni, mely által elérhető a főcél, hogy nyomorban szynlödő, segélyre szorult egyáltalán ne legyen. Nem ismerhették fel saját magukon a szomorú igazságot, hogy a nagy nélkülözés alacsony és méltatlan állapota alacsony rendűvé, testben-lélekben nyomorékká teszi az egyént és érzéketlenné a magasabb ideálok, az általános jólét és a köz szempontjából vett igazságosság iránt, tehát az ellene való küzdést nem jótékonykodással, hanem a dolgok mélyére ható intézkedéssel, a szervezkedés hatalmával kell megvívni.

1893 január 6-án megjelent „Typographiá”-ban találjuk az első magyar nyelvű közgyűlési meghívót. Idáig ugyanis minden, a kört érintő hivatalos közlemények a „Gutenberg”-ben német nyelven közöltettek. Ezuttal magyarul és németül publikáltatik, hogy január 22-én, a kör helyiségében („Vörös alma” vendéglő, Vadász-utca 6) rendkívüli közgyűlés tartatik a következő napirenddel: 1. Elnök és alelnök választása. 2. Jegyző választása. Különösképpen felkéretnek a szaktársak, hogy a napirend fontosságára való tekintettel, teljes számban jelenjenek meg. Mi tette indokoltá az elnök és alelnöknek időelőtti leköszönését, arról a „Typographiá”-ban semmi nyom nincs.

Ugy látszik, hogy a január 22-iki dátumra összehívott közgyűlés nem volt megtartható, mert a „Typographiá”-nak január 20-iki számában újabb meghívó jelenik meg, melyben a rendkívüli közgyűlést január 29-ére hívják össze ugyancsak a fent jelzett tárgysorozattal.

Hogy milyen eredménnyel végződött a rendkívüli közgyűlés és az ujonnan megválasztottak kik lettek, arról a „Typographia” nem ad számot.

Március 17-én megjelent „Typographiá”-ban találkozunk az első magyar nyelvű jegyzőkönyvi kivonattal, mely hírül adja, hogy az évváró közgyűlés megtartását április 9-ére tűzték ki két napirendi tárgysorozattal, u. m.: 1. Pénztáros jelentése. 2. A tisztikar és választmány újjáválasztása.

Április 9-iki rendes évi közgyűlés a megjelent tagok csekély száma miatt határozatképes nem volt, egy újabb rendkívüli közgyűlés határnapjául április 23-ika tüzetett ki.

Április 23-án megtartott rendkívüli közgyűlésről semmi fontosabb eseménnyel nem számol be a jegyzőkönyvi kivonat, csak éppen hírül adja, hogy a tisztujítás megtörtént.

Ezután ismét hosszú szünet következik. Szeptember 19-ig nem találunk kiemelkedőbb mozzanatot a kör életében. Ekkor elhatározta a választmány, hogy a kollegiális érzület fejlesztése céljából október 1-től kezdve minden hétfőn este a kör helyiségében társas összejövetelt tart. E társas összejövetelek belső tartalmáról, vagyis az ez alkalmakkor lefolyt eszmecseréről, esetleg felolvasásokról, vagy előadásokról, semmi közelebbi adat nincs, valószínű, hogy ez életrevaló ujtás is, a szaktársak érdeklődésének hiánya miatt, csakhamar lekerült a napirendről.

Ezzel lezárul az év története. E néhány szerény adattal, melyből csak annyit lehet megállapítani, hogy a kör vegetált, mint a kősziklára került mag, amely kikelt ugyan, de a mostoha életviszonyok miatt nem fejlődhetett árnyatadó terebélyes fává.

1894 január hó 24-én tartott választmányi ülés tudomásul vette a pénztáros évi zárszámadását, megválasztotta a jelölő bizottság tagjait és az évi rendes közgyűlés határnapjául március 4-ikét tűzte ki a szokásos napirendi pontokkal, amely azonban, az előző évekhez hasonlóan, kellő résztvétel hiányában nem volt megtartható. Újabb közgyűlési határnapul március 18-ika tüzetett ki.

Március 18-án tartott évváró közgyűlésen megejtetett a tisztujítás és a választmány által ajánlott következő fontos indítványok mentek határozatba: 1. A beiratási díj hat hétre felfüggesztetett. 2. A munkanélküli segély 2 forintról 2 forint 50 krajcárra emeltetett fel. 3. A rendkívüli segélyalap folyósított és olyképp adatott a választmány rendelkezésére, hogy abból a segélyre szorultakat belátása szerint segítse.

Április 8-án tartotta az új választmány alakuló ülését minden feljegyzésre méltó esemény nélkül, amelyhez hasonlóan sorakozik a még ez évben tartott négy választmányi ülés is. A kör életének egyedüli nevezetesebb mozzanatát a június hó 24-én a Kamara-erdőben tartott Gutenberg-ünnepély és kirándulás képezte, melyről a „Typographia” augusztus 10-iki számában közölt kimutatás szerint 13 forint 27 krajcár maradt feleslegképpen a kör pénztára javára.

Jellemző tünetek: A parciális sztrájk ez év elején folyt le. Az 1890-es árszabályt már annyira megcsonkították, hogy a tűrhetetlen állapotok végre tette szőlítették a szaktársakat. Még sohasem nyilatkozott meg oly szépen az összetartás, mint a lefolyt kilépések alkalmával. A szaktársak vállvetve szálltak sikra a már egyszer kivívott jogok épségben tartása érdekében.

E mozgalmakból kifolyólag lesújtó véleményt mond a „Typographia” a gépmesterekről és nem indokolatlanul, azt írja, hogy részükre a legtöbb nyomdában a szedők vívták ki az árszabályt.

Az 1895 március 2-án megtartott rendes évi közgyűlés a napirend sima letárgyalása után elnöknek Hrasche Ferenc szaktársat választotta meg. Azonban a választmány ezuttal sem tölthette ki a rendes egyesületi évet, mert a választás körül – állítólag – szabálytalanság történt, miáltal újabb választás vált szükségessé. A július hó 14-én tartott rendkívüli közgyűlés új vezetőséget választott; elnök ismét Hrasche Ferenc szaktárs lett.

Ezen időtájt a nagy árszabálymozgalom már előrevetette sugarait. Megkezdődött a szaktársak szervezése és az árszabály-tervezet előkészítése. E helyütt nem tartjuk feleslegesnek – különösen fiatalabb szaktársaink részére – megemlíteni, hogy bizony az akkori szervezés, a

mozgalom előkészítése, de különösen a harcnak megvívása, a maitól teljesen elütő volt. Hiányzott a szaktársaknál az erkölcsi erő, a szociáldemokrata osztályöntudat, mely a siker eléréséhez és a kivívott eredmények megtartásához okvetlen szükséges. Ezen erkölcsi erő hiányát bizonyítja leginkább azon körülmény, hogy az 5–5 évenként megvívott sztrájkok eredményeit a szaktársak megtartani képtelenek voltak. Szervezet a mai értelmében nem is volt, rendszeres százalékfizetést a szaktársak nem ismertek, a szervezés ötletszerűen, mindig közvetlenül a mozgalom előtt történt. Ekkor a szaktársak rövid ideig dupla százalékot fizettek, a mozgalomba a jobblét kivívásáért ugyan lelkesedéssel mentek bele, ez azonban nem volt elegendő arra, hogy a mozgalomban végig kitartsanak és azt győzelmesen meg is küzdjék.

A mozgalom vagy megbukott, vagy ha félig-meddig eredménnyel járt is, azt már előbb említett okoknál fogva megtartani nem lehetett.

A rendkívüli közgyűlés után egy hétre, július hó 21-én megtartott alakuló választmányi ülés az új árszabály-tervezet kidolgozására háromtagú bizottságot küldött ki azzal az utasítással, hogy azt a legrövidebb időn belül készítse el. Két héttel később, augusztus hó 4-én, a kiküldött bizottság az árszabály-tervezetet a választmány elé terjesztette, amely azt hosszabb vita és több módosítás után elfogadta és a lapbizottsághoz való benyújtásával Spitzkopf Ferenc alelnök szaktársat bízta meg.

A következő választmányi ülésen, szeptember hó 15-én, Spitzkopf szaktárs a választmánynak jelenti, hogy az árszabály-tervezetet a lapbizottsághoz – az összes szervezeti ágak közül elsőként – beterjesztette. Ugyanezen ülésen a választmány – Zaka Lajos szaktárs kérésére – a segéd munkások és segéd munkásnők közvetítését a szakegyletnek engedte át.

Időközben a lapbizottság az árszabályt letárgyalta, mely most már az általánosság elé került.

Október hó 13-án a Vadász-utca 6. szám alatt levő Koch-féle vendéglőben általános gépmester-, nyomó-, segéd munkás- és segéd munkásnő-értekezlet volt, melyen az új árszabály előterjesztetett. Az értekezlet az árszabályt részletes tárgyalás nélkül, teljes egészében, egyhangulag elfogadta. A választmány az árszabály elfogadása után a következő határozati javaslatot terjesztette elő:

1. Az 1895 október hó 13-án tartott általános gépmester-, nyomó-, segéd munkás- és segéd munkásnő-értekezlet kimondja, hogy úgy a lapbizottságba, mint a főnökökkel való árszabály tárgyalásához Spitzkopf Ferenc szaktárson kívül, a gépszemélyzet érdekének megvédése szempontjából, még egy gépmester szaktárs bevonását tartja szükségesnek.
2. Budapest gépmesterei, nyomói, segéd munkásai és segéd munkásnői szolidárisnak nyilvánítják magukat a szedő szaktársakkal és elvárják a szedő szaktársaktól, hogy szükség esetén ők ugyanezt teszik.

Az értekezlet a határozati javaslatot nagy lelkesedéssel egyhangulag elfogadta és az árszabálytárgyalásokhoz, mint második küldöttet Nemes Ferencet választotta meg. Ezzel az impozáns szép értekezlet véget ért.

Nem tartozik ezen emlékfűzet keretébe az árszabálymozgalom bővebb ismertetése, mégis megemlítenédnek tartunk annyit, hogy a főnökökkel való tárgyalások eredményre nem vezettek és a sztrájk november 25-én – a szaktársak majdnem egyhangú óhajára – kitört. A sztrájk három heti küzdelem után, mialatt a sztrájkolók egy tekintélyes része – köztük, sajnos, meglehetősen számban gépmesterek és nyomók is – megfélelkezve magukról, idő előtt munkába álltak és sztrájktörők lettek – megbukott.

Az ezt követő időben a szaktársak között a viszony igen feszült lett, miáltal a körben az eddigi kis társas élet is megszűnt. Ilyen viszonyok között érkezett el az 1896-iki rendes évi közgyűlés, amely igen hangos lefolyású volt. A jó szaktársak teljes vehemenciával támadták azokat, akik a közelmúltban igaz ügyük árulóivá lettek. A közgyűlés egyébként igen fontos határozatot hozott, úgy a munkanélküli, mint a rokkantségélyre vonatkozólag. Előbbit heti, utóbbit havi 1 forinttal felemelte. Elnöknek Spitzkopf Ferenc választatott meg.

A március 21-én tartott alakuló választmányi ülés kimondta, hogy a kollegiális érület ápolására és a kör társas életének fejlesztésére vasárnaponként a kör helyiségében összejöveleket tart. Ez az intézkedés azon reményt keltette, hogy az indolencia megszűnik és az üdvös munkálkodás kezdetét veszi, ez azonban nem következett be, mert a választmány május hó 31-én – miután az elnök a „Typographiá”-ban személye ellen megjelent kompromittáló támadásokra ugyanott válaszolni nem akart – leköszönt.

Az új vezetőséget, melynek elnöke Horváth Alajos szaktárs lett, csak augusztus 23-án választották meg, mert az időközben összehívott közgyűlés nem volt határozatképes. De nemcsak a tagoknál, hanem a vezetőségénél is ezen időben a közügyek iránt az indolencia olyan nagyfokú volt, hogy a választmányi üléseket is csak ismételt összehívásra lehetett megtartani. Hosszabb ideig eközben a társas élet teljesen szünetelt és mindennemű – ezen viszonyok megváltoztatására irányuló – kezdeményezés hiányzott.

Az 1897 március 14-én tartott rendes évi közgyűlés a választmány által módosított alapszabályokat elfogadta és azoknak a minisztériumba való beterjesztésével az új választmányt bizta meg. A közgyűlés elnöknek ismét Horváth Alajost választotta meg, ki azonban megrongált egészségére való hivatkozással a megválasztást nem fogadta el és így helyébe Polyák József szaktárs választatott meg.

A március 21-én tartott alakuló választmányi ülés nemcsak azért érdemes a felemlítésre, mert hosszú idő után az első teljes ülés volt, hanem azért is, mert ezen ülésen kollegiális szempontból egészségesebb szellem volt már tapasztalható. Schuster Mihály kifogást emel az új választmány ellen, mert benne olyanok is foglalnak helyet, kik a közelmúltban az összesség érdekei ellen vétettek. A választmány ezen felszólalás kapcsán kimondja, hogy amennyiben ezen választmányi tagok tisztüket nem teszik le, az összválasztmány fog leköszönni, mert nem hajlandó az összesség árulóival egy asztalnál ülni.

A következő választmányi ülésen, március 25-én, azon három választmányi tag, kik ellen az előző választmányi ülés határozata hozatott, leköszönt, minek következtében a választmány tisztét továbbra is megtartotta.

Ezen választmányi ülés foglalkozott a hátralékosok ügyével is, mely valóságos tengeri kigyót képezvén, ülésről-ülésre napirenden volt, sőt nem egy közgyűlés napirendjén is szerepelt. A választmány ezuttal alapos vita után a következő határozatot hozta: „Azon segélyre jogosult tagoktól, kik hátralékban vannak, de heti illetékeiket pontosan fizetik, alkalomadtán a munkanélküli segélyből hetenként 1 forint levonatik; azon tagok, kik hátralékban vannak és heti illetékeiket sem fizetik pontosan, segélyben nem részesülnek.” Mondanunk sem kell, hogy a választmány jóakaró igyekezete kárba veszett. A határozat a hátralékosokat éppen-séggel nem szüntette meg, hanem maradt minden a régiben.

A július 25-én tartott választmányi ülés Birkholz A. nyomdatulajdonos urat, körünk irányában több ízben tanúsított jóakarataért, tiszteletbeli taggá választotta.

Augusztus 22-én ismét egy rendkívüli közgyűléssel találkozunk, amelyen utánválasztást kell eszközölni. Kuriózumképpen és a történeti hűség kedvéért meg kell említenünk, hogy dacára

annak, hogy a választmány többsége leköszönt, nem tisztujítás, hanem csak utánválasztás volt. A közgyűlésen az alapszabályok ügye ismét tárgyalatott és szenvedélyes vita után az új alapszabályok visszavonása és a régiék megtartása határozatott el.

Az 1898 január 30-án tartott választmányi ülés egy személyes izű jegyzőkönyv kapcsán kimondta, hogy a jövőben a jegyzőkönyvek megjelenés előtt, ellenjegyzés végett az elnöknek bemutatandók. Egyuttal a „Typographia” szerkesztősége felkérte, hogy közügyeket érintő hivatalos közleményeket csak az esetben közöljön, ha azok az elnök által vannak láttamozva.

A február 27-én tartott rendes évi közgyűlés ezévi március 1-től kezdődőleg 1 évre – a jövő évi közgyűlésig – próbaképpen a rokkantségélt havi 7 forintra, a munkanélküli segélt 8 héten keresztül heti 4 forintra emelte fel.

A megejtett választás szabálytalanságok miatt megsemmisítettett és március 13-án új tisztujító választás tartatott. Elnök Polyák József szaktárs lett.

A június 26-án tartott választmányi ülésen Schuster Mihály a nyugtakönyvek bevezetését indítványozta. A választmány indítványozót bizta meg egy tervezet elkészítésével, ki azt augusztus 7-én elő is terjesztette. Ez ügyben október 2-án egy rendkívüli közgyűlés volt, mely azonban a tervezetet elvetette és a választmányt valamilyen célszerűbb megoldásra utasította.

A december 26-iki választmányi ülés Horváth Alajos pénztáros szaktárs indítványára a ma is használatban levő befizetési könyvek bevezetését határozta el.

Az 1899 január 22-iki választmányi ülésen elnök előterjeszti Leidinger J. zágrábi gépmester szaktárs levelét, melyben nevezett bejelenti, hogy a zágrábi gépmesterek a budapesti gépmesterkörbe belépni óhajtanak. A választmány a kérelmet – bár sajnálattal, de mint alapszabályellenest – nem teljesithette.

A rendes évi közgyűlésen, mely március 13-án volt, a választmány, dacára a pénztári eredmény kedvezőtlen voltának, a magasabb segély fentartását egy további esztendőre ajánlotta, amit a közgyűlés el is fogadott. Elnök ismét Polyák József szaktárs lett. Bár ezuttal a választás ellen óvás emeltett, mégis, mintha nem illett volna az akkori idők keretébe, hogy a kör egyszeri választás útján vezetőséghez jusson, többen a választást nem fogadták el és így új választás vált szükségessé. Ez a május 7-én tartott rendkívüli közgyűlésen meg is történt. Elnök ezuttal Spitzkopf Ferenc lett.

A kör eddigi jegyzőkönyvei német nyelven lettek vezetve, 1899 május 14-iki választmányi ülésről jelent meg az első magyar jegyzőkönyv.

Hogy még egy rövid évtizeddel ezelőtt is mily furcsa dolgok játszódtak le a körben, arra bizonyosság a következő eset: Egy izben a kör a tagoknak a segélyeket nem tudta kifizetni, azonban nem azért, mintha nem lett volna pénz, hanem, mert a volt alelnök makacskodott a takarékkönyvet átíratatni, mivel az új vezetőséggel szemben bizalmatlan volt. Képzeltető a konsternáció, amit az alelnök ezen eljárása szült. A dolog azonban sokkal hamarabb jött rendbe, mint ahogyan remélni lehetett volna. A július 2-án tartott választmányi ülésből kifolyólag, mely ezen ügygel foglalkozott, egy erélyes hangú levél íródott és ez megtette hatását.

Az augusztus 6-án tartott rendkívüli választmányi ülés határozatként kimondta, hogy a kölcsönösségben álló körök tagjai 2 forint, a kölcsönösségben nem álló körök tagjai 1 forint, a nemkörtagok pedig 50 krajcár átutazó segélt kapnak.

Az előző évben próbaképpen felemelt segélyek által a munkanélküli pénztár igen rossz helyzetbe került, amennyiben a kiadások messze túlhaladták a bevételeket, olyannyira, hogy a munkanélküli pénztár komoly válság előtt állt. Mig a heti bevétel 7 forint volt, addig a kiadás

16–20 forint között váltakozott. És ez az állapot még csak rosszabbodhatott, mert a munkanélküliek száma folyton emelkedett. Ezen válság elkerülése végett a választmány augusztus 27-ére rendkívüli közgyűlést hívott egybe, melyen a régi (alacsonyabb) segélyek visszaállítását indítványozta. A közgyűlés azonban ezen indítványt nem fogadta el, hanem kimondta, hogy a meglevő állapot a rendes évi közgyűlésig fenntartandó. Természetes, hogy a közgyűlés eme határozatával a válság nem nyert megoldást és a választmánynak ismét foglalkozni kellett az üggyel.

Az 1900 február 4-én tartott választmányi ülés az ügy tanulmányozására és javaslattétel végett háromtagu bizottságot küldött ki.

A kiküldött bizottság február 25-én a következő javaslatot terjesztette a választmány elé:

- a) a heti illeték április 1-től 10 fillérrel emeltessék;
- b) munkanélküli segély 91 napon át adassék (naponként 90 fillér);
- c) várási idő a rokkantsegélyre azoknak, kik felszabadulásuk után 6 héten belül lépnek a körbe, 10 év (520 hét), minden későbbi vagy ismét belépőnek 15 év; munkanélküli segélyben részesülnek, kik felszabadulásuk után 6 héten belül lépnek a körbe, 52 befizetett hét után; minden később vagy ismét belépő 104 hét után;
- d) újabb munkanélküli segély 26 heti befizetés után;
- e) munkanélküliek illetéket nem fizetnek.

A javaslatot a választmány magáévá tette és 1900 március 25-én tartott rendes évi közgyűlés elé terjesztette, mely azt Clement szaktárs azon pótlásával, hogy „a hátralékok a munkanélküli segélyből levonandók mindaddig, míg az egész hátralék törlesztve nincsen”, teljes egészében elfogadta. Ezen segélyezési mód még ma is fennáll, bizonyosságul annak, hogy a megoldás helyes volt. Az évi jelentés tárgyalásánál nagy felháborodást szült, hogy a zárszámadás és a pénztár nincsen rendben. A közgyűlés ennek megvizsgálására háromtagu bizottságot küldött ki, azzal az utasítással, hogy a legközelebb ez ügyben tartandó rendkívüli közgyűlésnek jelentés teendő. Ugyanezen közgyűlés kimondta, hogy a rendkívüli segélyben részesülők nevei nyilvánosan ne közöltessenek. A pénztárvizsgálat ügyében kiküldött bizottság június 10-én számolt be a rendkívüli közgyűlésnek, mely a jelentést heves vita után elfogadta. Ezzel azonban az ügy, mint még később látni fogjuk, korántsem lett befejezve. A közgyűlés további folyama alatt szóba került a választmány ellen ez ügyben kiadott támadó körlevél is, mely oly viharos jeleneteket idézett elő, hogy a közgyűlést határozathozatal és a kör elnökének utánválasztása nélkül – mely Spitzkopf Ferenc elnök elutazása következtében üresedésben volt – fel kellett oszlatni. De nemcsak a közgyűlés vége, hanem annak kezdete is igen élénk volt. Megtörtént ugyanis az a páratlanul álló eset, hogy az elnöklő szaktársat, ki a közgyűlést elfogultan vezette és durva sértegetésekre ragadtatta magát, a közgyűlés a további elnöklésre méltatlannak nyilvánította és helyette – a további vezetésre – a maga kebeléből választott elnököt.

A július 15-én tartott rendkívüli közgyűlés az időközben leköszönt választmányt újraválasztotta. Elnök Krause József lett. De az alakuló választmányi ülésen, július 22-én, már ismét elnök és pénztáros nélkül volt a kör, mert a megválasztottak tisztüket nem fogadták el. A választmány a pénztár vezetésére, addig míg új pénztáros választatik, háromtagu bizottságot választott. Ezen bizottság tagjai lettek: Nemes Ferenc, Polyák József és Schinkovits József szaktársak, kik augusztus 15-ig viselték e tisztet, amikor is a rendkívüli közgyűlés elnöknek Nemes Ferenc, pénztárosnak Polyák József szaktársakat választotta meg.

Szeptember 16-án tartott választmányi ülésen elnök jelenti, hogy a pénztárkönyvek és a vagyon átvételénél nagymérvű szabálytalanságokat talált. A választmány ismét háromtagu bizottságot küldött ki az ügy megvizsgálására.

A kiküldött bizottság október 7-én tett jelentést a rendkívüli választmányi ülésnek. A pénztárban 614 korona hiányt fedeztek fel, melyből a pénztáros 166 koronát akar visszatéríteni, a fenmaradó 448 koronát azonban nem. A választmány hosszabb vita után elhatározta, miután a pénztáros a neki felajánlott méltányos feltételeket sem akarta elfogadni, hogy a kárt per útján hajtja be.

A rendes évi közgyűlésig megemlítésre méltó dolog nem történt és ezzel a kör életében egyike a legviharosabb éveknek zajlott le, mely után a haladás és fejlődés alapját képező céltudatos, komoly munka következett.

A rendes évi közgyűlés március hó 24-én tartatott meg, elnöknek Böhm Sándor lett megválasztva.

1901 június 2-án a választmány a szervező bizottság felszólítására a segéd munkások és munkásnők szervezését határozta el.

A kör országosításának eszméjét, amely ma már csak a miniszteri szentesítést várja, Clement János szaktárs 1901 július 12-én, a „Typographia”-ban pendítette meg, ahol ez ügyben nagyobb vita fejlődött, mely azonban korai voltánál fogva, praktikus eredményre nem vezethetett.

Ugyancsak 1901-ben a választmány által egy szakbizottság létesítésének eszméje vettetett fel, a szakoktatás és továbbképzés előmozdítása céljából, valamint, hogy az összesség részére nyomtatástechnikai kérdések elbírálására egy kompetens fórum létesíttessék.

Az első ily szakbizottság 1901 október 6-án választatott meg. Tagjai lettek: Aigner Antal, Angyal Zsigmond, Böhm Sándor, Hrasche Ferenc, Mihalkovits Ferenc, Nemes Ferenc, Schimek Ferenc, Wojnár János, Wandra Lajos és Weiner M.

Az október 10-iki választmányi ülés tárgyalta azon körtagok ügyét, kik időközben az anyagegyletből törölve lettek és ennek kapcsán az alapszabályok módosítására öttagu bizottság küldetett ki. A kiküldött bizottság az alapszabálytervezetet november 24-én terjesztette a rendkívüli választmányi ülés elé, mely azt, többféle módosítás után, elfogadta.

A december 8-án tartott választmányi ülés a szaktársak általános óhajára, a munkaközvetítést ismét életbeléptette és annak intézésével elnök szaktársat bízta meg. Ugyanezen választmányi ülés szavazta meg először a munkanélküli szaktársak részére a még ma is szokásos karácsonyi segélyt.

Az 1902 január 5-én tartott választmányi ülés az alsóausztriai gépmesteregyletnek a kölcsönösségre vonatkozó átiratát tárgyalja. A választmány nem osztja az osztrák egyesület azon nézetét, miszerint a kölcsönösség csak a beíratási díj elengedésére és az átutazósegélyre vonatkozzon, ezért elhatározta, hogy alkalmilag az ügy rendbehozása végett küldöttet meneszt Bécsbe. Ezen ügy ezután még gyakran foglalkoztatta a választmányt, sőt küldött is volt Bécsben, de ez sem vezetett eredményre.

A március 23-án tartott rendes évi közgyűlés, tekintettel az önképző osztály deficitjére, kimondta, hogy az új alapszabályok szentesítéséig a kiadások az összebevételekből fedezendőek és a fenmaradó összeg a rokkantpénztárhoz csatolandó.

Szeptember 7-től december 14-ig a szakbizottság működése az árszabálymozgalom következtében szünetelt.

1903 január 15-én a választmány elvileg hozzájárult az öntők köre ama átiratához, hogy a gépmesterek és nyomók, ott, ahol az lehetséges, a tömöntéstől tartózkodjanak.

Március 1-én a választmány kimondta, hogy rendkívüli segélyben csak az részesülhet, aki legalább egy év óta tagja a körnek.

Szerény keretekben ünnepelte a március 29-én tartott közgyűlés a kör 20 éves fennállását.

Életbeléptetett a közgyűlés két igen fontos ujitást. Megváltoztatta ugyanis a rokkantség-lyezés nagyságát és formáját, amennyiben kimondta, hogy a jövőben e címen nem havi 14, hanem heti 4 koronát fizet ki. Felemelte továbbá a heti illetéket 40 fillérről 50 fillérre. A tisztujtásnál elnökül Böhm Sándor választatott meg.

Az április 5-iki alakuló választmányi ülés a közgyűlés által megszavazott illetékemelésnek május 1-én való életbeléptetését határozta el.

Az új vezetőség új szellemet is hozott magával. A torzsalkodás helyét a munka váltotta fel. Komolyan lát hozzá a vezetőség a gépmesterek érdekeinek megvédéséhez. Erre vall a július 29-én tartott választmányi ülés határozata is, amely szerint felszólíttatnak az 1903 augusztus 10-iki szakegyesületi kongresszus gépmester tagjai, miszerint hassanak oda, hogy a kongresszus által a vidéki gépmesterek részére mentől előnyösebb árszabály fogadtassék el.

Az alapszabályok ügyében leérkezett miniszteri leiratot szeptember 13-án tárgyalja a választmány és a kifogásolt pontok módosítására ötös bizottságot küld ki.

Nemcsak az anyagi érdekek megvédése képezte azonban a vezetőség feladatát, hanem, nagyon helyesen, kiterjedt figyelme a szaktudás ápolására is és október 16-án tartott ülésén hozzájárult a szakbizottság azon határozatához, hogy az havonta felolvasásokat tarthasson. Majd elhatározta november 15-iki ülésén, hogy a felolvasásokról „Szakbizottsági Értesítő” cím alatt havi folyóiratot ad ki, mely a felolvasás anyagán kívül egyéb szakkérdéseket is tárgyalna.

Sok támadásnak voltak a választmányok e miatt kitéve. Állandóan találunk a közgyűlési jegyzőkönyvekben felszólalásokról feljegyzéseket, melyek mind az Értesítő nagy kiadásai miatt történtek. Miután azonban pozitív eredmények mutatkoztak a szakbizottság működésének nyomán, az Értesítő meg is jelent az utóbbi időkig, míg a jubileumi könyv kiadása a bizottságot le nem kötötte. Valószínű azonban, hogy ennek megjelenése után a bizottság ez irányban működését a köz javára ismét megkezdi.

Ezen ülés határozta el egy általános gépmester-értekezlet tartását, mely hivatva volt az első agitáló bizottságot megválasztani. A támadások valóságos lavínája árasztotta el e miatt a vezetőséget. Sokan, többek között a különválás rémét látták e tényben. A vezetőség azonban nem riadt vissza, hanem erélyes kézzel, lankadatlan buzgalommal igyekezett megvetni egy modern gépmester szervezkedés alapjait.

Ezen időtől kezdve, ha a jegyzőkönyvekben szerepelnek is a kör tagjainak anyagi érdekeit érintő határozatok, kétségtelen dolog, hogy az agitáló bizottság fejtett ki e téren legeredményesebb munkát.

Kerülni fogjuk a későbbi határozatok kommentálását a hely szűk volta miatt. Ez különben felesleges is, mert minden egyes későbbi mozzanat az ésszerűség jellegét hordja magán. Mindegyikből amugy is felénk sugárzik az erő, amely azt előtérbe tolta.

1904 január 10-iki választmányi ülés foglalkozik az öntő szaktársaknak a „Typographia”-ban leadott nyilatkozatával és kimondja, hogy ma még nincs abban a helyzetben, miszerint teljes mértékben meggátolja azt, hogy a gépmesterek egyáltalán ne öntsenek. A jóakaratot azonban bebizonyítandó, e tárgyban egy értekezlet tartását határozta el, melyre az öntő szaktársakat is meghívta. Szükséges e helyütt megemlíteni azon tényt, hogy a folytonos munka és agitáció következményeképp ma már egy budapesti nyomdában sem önt a gépmester.

Január 22-ére a választmány rendkívüli ülést hívott egybe, amely az osztrák gépmesterek átiratát tárgyalta, akik átiratukban azon eszmét vetik fel, hogy az osztrák és magyar gépmesterek részére egy egységes árszabály dolgoztassék ki. A választmány az eszmétől nem idegenkedett és március 13-án egy gépmester-értekezletet tartott a Riedl-féle vendéglőben, ahol a bécsi szaktársak küldöttei is megjelentek. Hosszabb eszmecsere fejlődött ki a küldöttek és az értekezleten jelenlevők között. És ha nem is hozott az egy egységes árszabályt, mindenestre konstatálható, hogy jótékony hatással volt a gépmesterek szervezkedésére.

A március 20-iki közgyűlés a beiratási díjat 3 óra felfüggesztette. Kimondta továbbá, hogy a külföldre való tekintettel, a jegyzőkönyveket német nyelven is megjelenteti. A későbbi fejlemények miatt megemlíti azon körülményt, hogy az elnöki tisztet Böhm Sándor a közgyűlés hosszas kapacitálására fogadta el.

Március 27-én kellett volna a választmánynak alakuló ülését tartania azonban ez nem volt megtertartható, mert a választmány agitáló bizottsági tagjai tisztüket nem fogadták el. Ezen tettüket azzal indokolták, hogy a bizottság elnökjelöltjét a közgyűlés nem választotta meg.

E tárgyban április 17-én rendkívüli közgyűlés tartott, ahol heves támadások intéztek a leköszönt agitáló bizottsági tagok ellen. A tisztikar megválasztván, elnök ezuttal Wellisch Géza lett.

A leköszönések miatti civódás áthúzódott még a választmány április 23-iki alakuló ülésére is, de itt az áldatlan ügy a napirendről le is került. Ezen ülés helyezett hatályon kívül egy érdekes határozatot. Azt tudniillik, hogy a „Typographia” részére leadandó jegyzőkönyvi kivonatok előbb az elnöknek bemutatandók. A kölcsönösség ügyében való tárgyalásra Hrasche Ferenc Bécsbe küldetett, aki a június 12-iki ülésnek olyan jelentést tesz, hogy a kölcsönösségnek mi sem állja útját és ez irányban az előkészületek már meg is tétettek.

Május 12-én a választmány előfizet a „Népszava”, „Helvetische Typographia”, „Korrespondent” és „Volksstimme” lapokra.

A hátralékosok nagy mértékben való szaporodása a választmányt is állásfoglalásra kényszerítette, kimondja ezért, hogy segítyt csak az kaphat, aki 10 hétnél többel nem tartozik és ezt is kilépése előtt kifizeti.

A mind sűrűbben előforduló azon anomáliák megszüntetésére, hogy a tagok jogaikat és kötelességeiket nem ismerik, elhatározta a választmány augusztus 3-iki ülésén, hogy az alapszabályok kivonatát és elvi határozatokat kinyomatja és a nyomdában kifüggeszteti.

Augusztus 17-én a választmány rendkívüli ülést tart, melyen újabb bizottságot küld ki az alapszabályok ügyében. A helyiségbérlés miatt kiküldött bizottság bejelentette, hogy az anyagegyelet vezetőségével az egyezséget megkötötte. Sok hányatás és vetődés után végre elérte a vezetőség, hogy a kör nem volt kénytelen korcsmai helyiségben tartózkodni, hanem tekintélyének megfelelő helyiséget kapott a Hunyadi-tér 3. szám alatt.

Szeptember 25-én a választmány a Münchenben tartandó nemzetközi gépmester- kongresszusra, tekintettel annak nagyfontosságú pontjaira, 2 küldöttet küldött Wellisch Géza és

Clement János személyében, akiket későbbi ülésén azzal is megbízott, hogy az osztrák gépmester szaktársakkal a kölcsönösség megkötése iránt tárgyaljanak és a fenforgó akadályokat elhárítsák. A bécsi kiküldetés ezuttal sem járt eredménnyel, mely körülményt a februári ülésnek jelentettek be a küldöttek.

Mindinkább tért kezdett hódítani azon egészséges eszme, hogy a gépmestereket nemcsak Budapesten, hanem az egész országban tömöríteni kell. E célból a választmány 1905 január 22-én tartott ülésén elhatározta, hogy felhívást intéz az ország gépmestereihez és ha kellő számu jelentkező lesz, úgy az alapszabályokat ily értelemben dolgozza át.

A kör országosításának eszméjét a március 19-én tartott közgyűlés is magáévá tette. Felmerült e kérdéssel kapcsolatban egy országos gépmesterértekezlet tartásának eszméje, melyhez elvben a közgyűlés hozzájárult. A választmányokat az értekezlet kivitelének módzatai még sokat foglalkoztatták, végül áttétetett az agitáló bizottsághoz. A kivitel elé azonban oly nagy akadályok tornyosultak, hogy annak keresztülvitele lehetetlen volt és így a napirendről végleg le is került. A tisztujtásnál elnökké Wellisch Géza választatott.

Április 2-án tartotta az új választmány alakuló ülését, melyen az elnök bejelentette, hogy a Gutenberg-nyomda részvényei után végkielégítésül a kör 250 koronát kapott.

A müncheni kongresszuson hozott határozatok a gépmesterek szervezkedésére általában oly fontosak voltak, hogy a választmány szükségesnek találta, miszerint az erről megjelent jegyzőkönyvet magyar nyelvre fordítva kiadja, hogy a szaktársaknak lehetővé váljék ezáltal azok megismerése. Ezen május 15-én hozott határozatát kénytelen volt azonban egy későbbi ülésen megdönteni az ezzel járó horribilis kiadás miatt. A kérdés úgy oldatott meg, hogy a „Typographia”-ban lett az kivonatossan közölve.

Az alapszabályok módosításával kapcsolatban a kölcsönösség ügye ismét napirendre került. Wellisch Géza és Stein Lipót a bécsiek meghívására el is utaztak, hogy a tárgyalások fonalát felvegyék. A bécsiek ama félelme miatt azonban, hogy felesleges terhet vesznek magukra, a tárgyalások most sem vezettek eredményre. Mindazonáltal a választmány június 18-iki ülésén elhatározta, hogy az aggodalmak eloszlatása miatt átír a bécsi gépmester körhöz.

Ezen ténynél azonban a választmány nem állt meg tétlenül, hanem most már eszközök után kutatott, amely lehetővé tette volna a testvéries érzület fejlesztését és ápolását. Így hozta meg július 7-én azon határozatát, hogy a bécsi gépmesterek szakbizottságát meghívja egy szakfelolvasás tartására. A bécsiek ezen látogatást meg is ígérték, sőt a határidőt is kitűzték, azonban az mégis elmaradt.

A müncheni gépmester-kongresszus ama határozata, mely kimondotta, hogy a köröknél a rokkantsegélyezést lehetőség szerint eltörli és azokat tisztán harci szervezetekké emeli, a mi választmányunkat is kényszerítette e kérdésben való állásfoglalásra. A július 10-én tartott ülés az alapszabályok tárgyalásánál ennek idevonatkozó intézkedéseit nyílt kérdésként hagyja, míg az augusztus 11-iki ülés elvben a rokkantsegélyezés törléséhez hozzá is járul. Számolni kénytelen azonban a megszerzett jogokkal és ezért egy bizottságot küld ki, Grünbaum Miksa, Illyésy István és Wiesenberger Vilmos személyében, hogy a Magyarországi munkások rokkant- és nyugdíjegyületével a rokkantpénztár átvétele miatt tárgyaljon.

A rokkantegylet vezetőségével folytatott tárgyalások meddők maradtak, mert annak vezetősége teljesen üzleti szempontokat tolt előtérbe és így ajánlata az elfogadhatás minimumán alul maradt. Kénytelen volt ezekután a választmány augusztus 18-án tartott ülésén kimondani, hogy az új alapszabályokba is felveszi a rokkantsegélyezést.

Az utassegélynek egyöntetűvé tétele tárgyában a bécsi kör átiratát szeptember 16-án tárgyalta a választmány és kimondotta, hogy ahhoz hozzájárul.

Rendkívüli közgyűlés tárgyalja szeptember 17-én az országos alapszabálytervezetet és azt elfogadva, annak felterjesztésére utasítja a választmányt.

A kölcsönösség ügyében végre a bécsi gépmester-körtől megérkezett az átirat. Ennek nyomán szertefoszlott a remény, amely eddig a kölcsönösség megkötéséhez fűződött. A bécsiek véglegesen visszautasítottak e tárgyban bennünket. A „Vorwärts”-ben ezzel kapcsolatban egy rosszakaratu támadás jelent meg, mely a visszautasítást úgy állítja be, hogy azt a budapesti gépmesterek gyenge szaktudása és kollegialitása involválta. A választmány felháborodva utasította vissza ezen igazán meg nem érdemelt támadást, melyet megbizásból a szakbizottság elnöke, Fuchs Zsigmond szaktárs, a „Typographia”-ban is kellő értékére szállított. Valószínűnek látszik, hogy ez a támadás a bécsieknél már előre tudott dolog volt és idevezethető vissza, hogy az ígért felolvasásra nem jöttek közénk.

Feltevésünket igazolja azon körülmény is, hogy ez ügyből kifolyólag a bécsi kör elnökének tisztségét le kellett tenni, miután az ottani választmány bebizonyítottak látta azt, hogy ő is részes eme támadásban. Ezzel a tettel a bécsi kör választmánya elégtételt óhajtott körünknek szolgáltatni a méltatlan támadásért.

Az 1906 április 1-én tartott rendes évi közgyűlés, a szokásos tárgysorozat letárgyalása után a tisztujtást ejtette meg, mely alkalommal ismét Wellisch Géza-t választotta elnöknek. A választást azonban a szavazatszedő bizottság szabálytalan eljárása miatt az április 22-én tartott rendkívüli közgyűlés megsemmisítette. Az új választásnál ugyanazon tisztikart választotta meg.

A május 4-én tartott alakuló ülés Bürger Gusztáv halála miatt annak pénztárnoksága idejéből származó adósságát törli.

A Gutenberg-Otthon épületével a kör választmányát is erősen foglalkoztatja a helyiség kérdése. Érintkezésbe lép a szakkör vezetőségével és hat évi időtartamra szerződést köt közös helyiség bérletére. Ez ügyben Julius Elsejére rendkívüli közgyűlést hívott egybe, amely hozzájárult a szerződés megkötéséhez. Ezzel azonban korántsem nyert az ügy befejezést, mert a kontemplált összegnél nagyobb lett a kiadás. Sok alkudozás és huza-vona után végre az akadályok elhárultak és a kör augusztusban elfoglalta második otthonát.

Ezen időre esik az alapszabályok jóváhagyás nélküli visszaérkezése is. Az augusztus 18-iki választmányi ülés megbizsa a kifogásolt részek átdolgozásával Illyés István, Grünbaum Miksa és Werner Jenő szaktársakat.

A szakegyesületi kongresszus azon határozata, hogy munkaközvetítéssel csak a szakegyesület foglalkozhat, lassan birt tért hódítani. Állandóak voltak a panaszok vélt sérelmek miatt, amelyek arra birták a választmányt, hogy szeptember 15-iki gyűlésén utasítást adott Wiesenberger Vilmos szaktársnak, miszerint a kör érdekeit a szakegyesület választmánya előtt megvédje. Ezzel egy rövidke időre az e tárgybani nézeteltérések elsimultak, de csak azért, hogy annál nagyobb vehemenciával törjön ki a konfliktus emiatt a két egyesület között.

A december 30-án tartott választmányi ülés a szakegyesület vezetőségével való tárgyalásra kiküldi Stein Lipót, Wiesenberger Vilmos, Wellisch Géza és Gyürey Rudolf szaktársakat. A tárgyalások eredményre vezettek és a kör választmánya április hóban tartott ülésén kimondotta, hogy a közvetítésről lemond, mert biztosítva látja a kör érdekeit. Azóta nem kísért ezen kérdés és a munkaközvetítést a szakegyesület megelégedésre teljesíti.

A kör 25-éves fennállásának mikénti megünneplésével az október 14-én tartott választmányi ülés foglalkozott először és az előkészületek megtételére kiküldötte Stein Lipót, Sugár Mihály, Wellisch Géza és Gyürey Rudolf szaktársakat. Ugyanezen ülés a kör tagjainak szaporítása céljából a beiratási díjat december 1-ig felfüggeszti.

A szakbizottság elnökének, Fuchs Zsigmond szaktársnak 40 éves nyomdászságát ünnepelte november hóban a Pallas személyzete. A választmány ezen ünnepélyre kiküldötte Wiesener Vilmos és Stein Lipót szaktársakat a kör képviselőjében. A szakbizottság képviselőjében Szeniczai Mihály szaktárs küldetett ki.

A hátralékosok ügye sok gondot okozott a mindenkori vezetőségnek. Majdnem lehetetlennek látszott, hogy ezen kérdés megoldható legyen, azért, mert a betegek is kötelesek voltak illetéket fizetni. Az ilyen tagoknál azután óriási hátralékok keletkeztek. Egészen alkalomszerűen jött tehát a Huppert Lipót kérvénye, aki arra kérte a választmányt, hogy betegségéből származó hátralékait engedje el. Hosszu vita indult meg ennek kapcsán. Határozatot azonban nem hozott a választmány azért, mert a szavazásnál a szavazatok egyformán oszlottak meg és az elnök vonakodott a szavazás jogával élni. Csak az évi közgyűlésen döntetett el a kérdés úgy, hogy a betegek az illetékfizetés alól felmentettek.

Az 1907 március 17-én megtartott közgyűlés felhatalmazást adott a választmánynak az alapszabályok ügyével kapcsolatos kiadások fedezésére. Egyébként minden nevezetes esemény nélkül zajlott le a gyűlés. Elnökké Wiesener Vilmos választott.

Az alakuló ülést március 27-én tartotta a választmány, mely alkalommal ismét szőnyegre került a kör 25-éves fennállásának megünneplése. E célból a választmány Wiesener Vilmos szaktárs indítványára egy héttagu irodalmi és egy héttagu vigalmi bizottságot küldött ki.

Az irodalmi bizottság javaslatára az április 21-iki választmányi ülés elhatározta, hogy a kör történetét megírhatja és kiadja, valamint az ünnepély alkalmából kiad egy kézikönyvet, mely az összes szakkérdéseket felöleli.

Junius 23-án a választmány egy nagyobb nyomda gépmestereinek kérésére azon alkalomból, hogy a körbe mindannyian beléptek, a beiratási díjat elengedte. Ezen eseményt azért említjük fel, mert érdekes világot vet arra, hogy kör tagok szerzésére még 1907 június havában kedvezményeket kellett adni. Míg az új kollektív-szerződés következtében rövid 6 hónap múlva nem volt és nincs Budapesten árszabályhű nyomdában olyan gépmester és nyomó, aki nem volna tagja a körnek.

Az alapszabályok ügye, amely vörös sávként húzódik keresztül a kör történetén, ismét elnyomott minden más kérdést. A választmány buzgalommal lát hozzá, hogy az gyors tempóban jusson a megvalósulás felé. Az e célra kiküldött bizottságot munkájával megsürgeti. Végre szeptember 22-én tartott ülésén a tervezet kinyomtatását és a tagok között való kiosztását elhatározta. Október 6-ára rendkívüli közgyűlést hívott egybe, amely a tervezetet elfogadta és a választmányt utasította annak haladéktalan benyújtására.

A jóváhagyást azóta türelmetlenül várjuk, hogy a multak sok mulasztásait helyreépíthessük és Magyarország összes gépmestereit – a szervezet nagyságának és erejének emelésére – a körben egybeforasszuk.

A kör tagjainak rohamos szaporodása magával hozta a könyvtári órák szabályozásának kérdését is. A választmány november 3-iki ülésén kimondotta, hogy könyvtári órák minden héten tartandók, hogy ezáltal a kör tagjai a szaklapokhoz és könyvekhez könnyebben hozzáférhessenek.

Az 1907 október hóban kötött új kollektív-szerződés nyomában támadt hullámok a kört sem hagyták érintetlenül. Heves jelenetek játszódtak le az 1908 január 27-én tartott választmányi ülésen. Hosszabb szenvedelmes vita után azonban a nézetek tisztázódtak. Mindennek dacára a kör elnökét leköszönésre bírta azon körülmény, hogy nem látta a kör tagjainak osztatlan bizalmát.

Február 7-én a választmány pályázatot hirdet a kiadandó emlékfűzet címlapjára.

A szakbizottság működésének hiánya mindinkább érezhetővé vált. Március 3-án a választmány elhatározta, miszerint a szakbizottsággal egyetemben ülést tart és megbeszéli, miként volna lehetséges a könyv írása mellett a szakfejlesztés gyakorlati kultiválása is.

Az április 5-én tartott közgyűlés a szokásos napirendi pontok letárgyalása után megejti a tisztújítást. Elnökké Grünbaum Miksa választatott.

A fenti események, melyek a kör 25-éves történetét ismertetik, három részre oszthatók. Az első részt a kezdet nehézségeivel való küzdés, a személyi kultusz, a személyeskedés foglalja le. Ha 1890-ig találkozunk is jobb sorsra érdemes eszmék felvetésével; ha itt-ott felcsillámlik is az akarat valamely megfelelő reform életbeléptetésére, azt tapasztaljuk, hogy az rendesen elvész a személyeskedés minden nemes tettet megölő fertőjében.

A bálványimádás egyrészt, a vezetőszerpet játszó főgép-mesterek gögje másrészt, megbénították munkájukban azokat, akik talán tudtak volna az akkori helyzetnek megfelelőbb ujitásokat létrehozni.

Ilyen viszonyok között és az erkölcsi erő hiánya nélkül lobbant lángra azon lelkesedés, mely megteremtette az 1895-ben lezajlott nagy mozgalmat.

Ezt követte a második korszak, amelyet egész bátran a tespedés, a semmittevés korszakának mondhatunk. Nagyon találóan van ezen időszak a történelemben megrajzolva.

Lassan-lassan azonban lehámlott a mozgalom utáni levertség a lelkekről és új élet keletkezett a szervezetben. A hosszú évek tapasztalatai helyes mederbe terelték a működést és megszületett a harmadik korszak és vele egy egészségesebb szellem. Ez idő óta folyton erősödött a kör erkölcsileg és anyagilag.

Az új 25 év küszöbéről jóleső érzéssel tekintünk vissza a lezajlott eseményekre, mert ezek tanúságai biztosítanak bennünket arról, hogy a jövő 25 év ünnepe Magyarország összes gépmestereit együtt találja.

Az agitáló bizottság története

Két évtized majdnem meddő munkája után, végre az 1901-ik évi közgyűlésen a kör új vezetősége olyan szaktársakból került ki, kik a kor követelményeinek megfelelően kezdték meg működésüket. Ténykedésük két részre oszlott: először is, hogy Budapest összes gépmestereit és nyomóit a körben tömörítsék, másodszor pedig, hogy azok anyagi érdekeit előmozdítsák. Azonban míg a tagok toborzásáért folytatott fáradozás eredménnyel járt, addig az anyagi érdekek megvédését célzó munkálkodás nem hozta meg a kívánt sikert. Legjobban beigazolódott ez az 1902. évi árszabálymozgalomnál.

A kör válaszmánya ugyanis kidolgozta az árszabálytervezetet, a közös tárgyalásokhoz pedig kiküldötte a kör elnökét, Böhm Sándor szaktársat, de ez ügybuzgóság is kárba veszett, mert az új árszabálytervezetnek csak a romja került ki a közös tárgyalásokból. Ez a körülmény gondolkodásra késztette a válaszmányt és csakhamar felismerte a baj kútforrását, amely kizárólag abban rejlett, hogy a szaktársak nem voltak kellőképpen szervezve. Belátta azt, hogy itt orvoslásra van szükség, mert mindaddig, míg a szaktársakat egy táborba nem tömöríti, azok gondolkodásmódját, érzelmevilágát át nem alakítja, addig anyagi és erkölcsi érdekeik megvédésében egyöntetű cselekvésre sem bírhatja. Nem került le a napirendről ez időtől fogva Stein Lipót szaktársnak azon eszméje, hogy kell egy bizottságot teremteni, melynek kizárólagos hivatása a gépmesterek és nyomók szervezése, anyagi érdekeik előmozdítása.

A bizottság létesítése azonban nem ment simán. Jó idő tellett bele, míg a sorainkban levő aggodalmaskodók is meggyőzettek és végre a közszükségnek engedve, az agitáló bizottság megteremtett.

A szervező bizottság a gépmesterek ezen akcióját teljesen félreértette és azon hiszemben volt, hogy az a szervezettől való elszakadást célozza, holott a kizárólagos cél: a szervezeti ügyekben való nagyobb mérvű érvényesülés volt, hogy ezáltal a gépmesterek érdeke jobban megvédhető legyen.

Ezen félreértés következtében a válaszmány által 1904 január hó 17-ére a Máday-féle vendéglőbe egybehívott értekezletre Rothenstein Mór és Wagner Károly szaktársak, mint a bizottság küldöttei, teljesen ellenszenves érzelmekkel jelentek meg és igyekeztek a gépmestereket az agitáló bizottság létesítésétől eltéríteni. Kísérletük azonban meddő maradt, mert a gyűlés – amely méreteiben is impozáns volt – nagy lelkesedés mellett megválasztotta az első bizottságot. Tagjai lettek: Bauer Ferenc, Beer János, Clement János, Hrasche Ferenc, Einzsig Mór, Jedlovsky Lajos, Nemes Ferenc, Stein Lipót, Rács János, Schinkovits József és Wellisch Géza szaktársak.

A még működésének kezdetén levő bizottságot, mint az árnyék kísérte a szervező bizottság ellenszenve. A félreértést csak fokozta Stein Lipót szaktárs körlevele, melyben a szedők gyámkodása ellen tiltakozott. Ez esetből kifolyólag a „Typographia” vezető helyen foglalkozik 1904 január hó 22-iki számában az agitáló bizottsággal és kijelenti, hogy ha szeparatiztikus törekvéseket követ, úgy a szervezet teljes hatalmát fogja magával szemben találni. Felkérte egyúttal a kör válaszmányát a szervező bizottság, hogy a Stein-féle körlevél ügyében közös ülést hívjon egybe. Az ülésen megjelentek Peidl Gyula és Wagner Károly szaktársak és a körlevélre nézve felvilágosítást kértek. Hosszabb vita után Stein szaktárs kijelentette, hogy a körlevelet, mint magánember és nem mint a kör pénztárosa adta ki. A válaszmány pedig az abban foglaltakkal nem azonosította magát. Így azután a körlevél körüli félreértés elsimult.

Ugyanezen ülésen megállapodás jött létre, hogy a szervező bizottságban ezentul kettő és az ellenőrző bizottságban egy gépmester szaktárs foglalhat helyett. Ez volt az agitáló bizottság első tényleges eredménye.

Nem akarjuk e helyütt mindazt a sok veszekedést felemlíteni, mely az agitáló bizottság létjogosultságának és illetékességének kérdéséből származott. Megelégszünk egyszerűen annak konstatálásával, hogy működésével igazolta, miszerint nem a szervezet szétrobbantását, hanem annak erősödését mozdította elő.

A bizottság működése az első évben nehézkesen ment, mert egyes bizottsági tagok megunva a munkával járó dicsőséget, kimaradtak, főképpen azonban az óriási indolencia, mely a gépmester és nyomó szaktársak között uralkodott, bénította meg ideig-óráig a működést. Fénykorát élte a vak önzés azoknál a szaktársaknál, akik még mindig szívesen kezelték a gépeket korlátlan számban, miáltal kondíciójuk biztosításán kívül a többi szaktársak rovására nagyobb keresethez jutottak és nyugodt lelkiismerettel néztek a napról-napra szaporodó munkanélküli sereget.

Ezen szaktársak szervezetlenségük következtében igen nehezen voltak megközelíthetők és így a velük való érintkezés hiányában inkollegiális cselekedetükre sem voltak figyelmeztethetők. Ez azután a viszonyok rendezését nagyban gátolta. Nehéz volt az agitáló bizottság működése azért is, mert működéséhez hiányzott az alap, amelyből kiindulva, hivatását betölthette volna. Nem birt tájékozottsággal a nyomdákban uralkodó viszonyokról. Első feladatát kellett tehát hogy képezze, miszerint a nyomdákban fennálló munka- és bérviszonyokról egy statisztikát felvegyen, melynek alapján a viszonyok rendezését az árszabály keretében megkezdhesse.

150 nyomdából sikerült a bizottságnak az adatokat beszerezni. Ezek szerint 299 gépmester és 122 nyomó dolgozott a főváros 150 nyomdájában. A segédekkel szemben 215 tanonc volt foglalkoztatva, amely a segédek 52%-ának felel meg. A statisztika tanúsága szerint volt egyszerű gép 427, dupla 19, kétszínnyomó 13, rotációs 49, tégelysajtó 378, kézisajtó 39. Összesen 925 gép. A gépmesterek közül 81 kezelt egy gépet, 132 két gépet, 27 három gépet, 2 négy gépet, 12 egy gyors- és egy tégelysajtót, 2 egy gyors- és két tégelysajtót, 1 két gyors- és egy tégelysajtót, 3 három gyors- és egy tégelysajtót, 4 két gyors- és két tégelysajtót, 3 három gyors- és két tégelysajtót, 3 egy gyors- és három tégelysajtót, 3 két gyors- és három tégelysajtót, 2 egy gyors- és négy tégelysajtót. A nyomók közül 37 egy tégelysajtót, 48 kettőt, 38 hármast, 1 tizet és végül 1 tizenegy tégelysajtót kezelt. A 421 gépmester és nyomó közül 358 dolgozott minimumért vagy azon felül. Ezek közül azonban 67 árszabályellenesen két vagy több gépet kezelt minimumért. 63 gépmester és nyomó minimumon alul dolgozott. A minimumon alul foglalkozásban levők legkisebb fizetése 8 korona, míg a legmagasabb 26 korona volt, melyért két vagy több gépet is kezelték. Az anyaegyletnek tagja volt 299, a szakegyesületnek 245, a gépmester körnek 244. Szervezetlen volt 147. Munkanélküli volt 56.

A fenti adatok igazolják, mily nagy szükség volt egy bizottságra, amely a feltüntetett rendellenes állapotok megszüntetése érdekében közreműködjék. A tanoncok kétségbeejtő nagy száma mellett a határtalan különórás volt az, amely a munkanélküliek nagy seregét és a silány munkabérek eredményezte.

A felvett statisztika nyomán az agitáló bizottság teljes erejével törekedett a visszas állapotok megszüntetésére már azért is, hogy a rövidesen bekövetkezendő árszabályrevíziónál egy rendezett viszonyok között levő harcrakész tömeg felett rendelkezék a szervezet.

Az első évi beszámoló után az ujonnan megválasztott bizottság elődjének munkáját nemcsak folytatta, hanem azt a lehetőség szerint tökéletesítette is. A tárgyalások eredményes lefolyásának biztosítására, valamint a bizottság ügykörének megállapítása céljából egy még ma is

érvényben levő ügyrendi szabályzatot dolgozott ki. A szervező bizottsággal való szoros kapcsolat fenntartására pedig az eddig a kör választmánya által küldött képviselő helyett, a II. kongresszus határozata értelmében, egy tagját küldötte ki, kinek hivatása volt a szervező bizottsági üléseken, az agitáló bizottság megbízásából gépmester-ügyeket érintő bejelentéseket megtenni, továbbá referálni az agitáló bizottsági üléseken a szervező bizottságban tárgyalt ügyeink felől.

Az árszabályrevízióra való tekintettel szorgos és sokoldalú tevékenységet fejtett ki az agitáló bizottság. Méltán mondható ezen időszak a bizottság életében a legmozgalmasabbnak. 107 személyzettel 228 személyzeti és kerületi kombinált csoport értekezletet tartott. Különösen az utóbbi igen hathatós agitacionális eszköznek bizonyult, mert úgy állították össze, hogy oly nyomdák, ahol jobbak voltak a viszonyok és olyanok, ahol rosszabbak, együttesen tartották az értekezletet. Így azután alkalom nyílt a szervezetlenség rossz és a szervezettség jó oldalát közvetlen bemutatni.

Az ilyen értekezletek után a jó hatás rövidesen mutatkozott is, amennyiben a nyomdákban uralkodó rendellenes dolgok rendezettek és a szervezeten kívül állók részben a szervezethez csatlakoztak. Résztvett az agitáló bizottság a szervező bizottság által ezidőtájt nagyszámban tartott személyzeti értekezleteken is. Tartott ezenkívül 5 általános gépmester- és nyomóértekezletet, melynek mindegyikén látható volt, hogy az agitáló bizottság működésének meg van a kívánt eredménye. A folytonos agitáció következtében a szaktársak között az érdeklődés a szervezeti ügyek, de különösen az ujonnan megalkotandó árszabály iránt mind nagyobb lett és ennek létrejöttét jótékonyan befolyásolta.

Az agitáló bizottság a gépmesterek követelését a következő pontokba foglalta össze:

A budapesti gépmesterek és nyomók munkaidő- és munkadij-szabályzata.

Munkaidő naponként 8 óra, vasár- és ünnepnap szünet van, melyért levonni nem szabad.

1. A gépmester minimuma egy gépnél 30 korona. Egy második gép kezelése külön kárpótlandó a törzsfizetésnek 20%-ával. Több mint két gépet kezelni nem szabad, valamint tilos az összedolgozás is.

Speciális gépekből: kétturás, kétszintnyomó, duplagép és önberakó készülékkel ellátott gépekből csak egyet szabad kezelni a gépmesternek, melyeknél törzsfizetésének 18%-ával kárpótlandó. 90–110 centiméter nyomás felülettel bíró gépek a speciális gépekhez számítatnak és ezek szerint díjazandók.

Egy tégelynyomón vagy kézisajton dolgozó nyomó minimuma 30 korona. Egy második tégelynyomó vagy kézisajtó kezeléseért a nyomó törzsfizetésének 10%-át kapja kárpótlásul. Többet, mint 3 tégelysajtót a nyomó nem kezelhet. Ha a tégelysajtó lábbal lesz hajtva, akkor a nyomó 2 koronával kárpótlandó.

Speciális tégelynyomó gépekből (ugy mint Monopol, Viktória, Phönix, Ausztria, Vindobona) a nyomó csak kettőt kezelhet és a második kezeléseért fizetésének 20%-ával kárpótlandó.

Ujonnan felszabadultak fizetése felszabadulásuk első évében 24 korona, második évében 26 korona, ha egy gépet kezel. A második vagy pedig speciális gép kezeléseért a fent kitüntetett százalékot kapja kárpótlásul. A harmadik évben a felszabadultnak teljes minimum jár, valamint akkor is, ha más nyomdába lép munkába.

A gépmester vagy nyomó csakis szakmájához tartozó munkát végezhet.

Tömönteni a gépmesternek vagy nyomónak nem szabad.

A gázmotor kezelése heti 4 koronával díjazandó.

Nyomdai gépeket csakis tanult gépmesternek szabad kezelni.

2. Ha a gépmesternek vagy nyomónak a megállapított munkaidőn túl is dolgozni kell, ez esetben a következő kárpótlásban részesítendő:

a) éjfél előtt vagy reggel 6 órától a rendes munkaidő megkezdéséig, valamint vásár- és ünnepnap délelőtt végzett munkáért fizetésének minden koronája után 6 fillér kárpótlást kap;

b) éjfél után vagy reggel 6 óra előtt, valamint vásár- és ünnepnap délután vagy éjjel végzett munkáért 8 fillér kárpótlást kap;

c) esti 8 órán túl, 10 óráig tartó munkáért egy fél, 10 órán túl egy órai vacsoraidő adandó, mely szintén mint különóra fizetendő. Vacsoraidő alatt az üzem szünetel;

d) a különóra megtérítésének minimuma éjfél előtt 90 fillér, éjfél után 120 fillér.

e) rendszeresen különórázni nem szabad. Ha a különórázás két hétnél tovább tart, úgy a szakaszos rendszer vezetendő be.

A gépeknél alkalmazott tanoncok szabályzata:

Géptanonc csak olyan fiú lehet, ki 14. életévét betöltötte, s lehetőleg valamely középiskola 2. osztályát sikerrel elvégezte és a nyomdászegylet orvosának bizonyítványával igazolni tudja, hogy teljesen egészséges.

1. Tanonc csak ott alkalmazható, ahol gyorssajtó is van működésben.

2. Egy géptől öt gépig 1 tanonc és minden további megkezdett öt gép után egy-egy tanonc alkalmazható.

3. A tanoncok alkalmazásánál a tégelynyomók és a rotációs gépek, valamint a kézi sajtók nem jöhetnek számításba.

4. Az üzlet köteles gondoskodni arról, hogy a tanoncok úgy a tégelysajtón, mint a gyorssajtón teljes kiképzést nyerjenek.

5. A tanonc tanulási ideje alatt egy gépmester felügyelete alá helyezendő.

6. Tanonc önállóan gépet nem kezelhet.

7. Tanoncok a rendes munkaidőn túl csak egy óra hosszat foglalkoztathatók.

Általános határozatok azonosak a szedőknél megállapított határozatokkal.

Mint a tervezetből is látható, az árszabály egészen új alapokra lett lefektetve. A második gép, valamint a speciális gépek kezelésénél a kárpótlás nem fix összegben állapított meg, hanem százalékos rendszeren alapul. Ez igazságosabb is, mert a jobb munkás, aki magasabban van díjazva, ennek arányában szaktudása révén magasabb kárpótlást is érdemel. Kidolgoztatott ezen kívül a rotációs gépmesterek részére is egy árszabálytervezet, melynek leközlését szükségtelennek tartjuk, miután az csekély módosítással az érvényben levőnek másolata.

A főnökökkel tárgyalások 1905 október hó 19-én kezdődtek, melyekre az agitáló bizottság 4 tagját küldötte ki. Nehéz feladat előtt állott a tárgyaló bizottság, mert arról volt szó, hogy meg kell alkotni a gépmesterek első árszabályát, de azért is, mert ennél az alkotandó árszabállynál

olyan pontok vétettek fel, amelyek a müncheni nemzetközi gépmester-kongresszus határozatait fedték és erőviszonyainkat – el kell ismerni – túlhaladták. Az árszabálytervezetet nem sikerült elfogadtatni. Igaz azonban az, hogy a multtal szemben némi haladást mutathatunk fel.

Az árszabály életbeléptetése nagy nehézségekbe ütközött. Mindenki keveselte az elért eredményt. Rendes gyűlés keretében az el sem volt fogadtatható. A szervező bizottsággal karöltve nyomdánkénti titkos szavazást kellett elrendelni, amely eredményre vezetett és így léptek életbe az új árszabályban foglalt rendelkezések. Az agitáló bizottság működésének súlypontját ezután az új árszabály betartása feletti örökösre helyezte, mert e körül igen sok félreértés fordult elő.

E célból gyakran tartott az egyes nyomdák gépszemélyzeteivel értekezleteket. Állandósította a géptermekekben a bizalmiférfi-rendszert s azokat hivatalosan nyilvántartotta, hogy ezáltal a kapcsolat a nyomdák és az agitáló bizottság között mind szorosabb legyen. A szervező bizottsággal pedig oly értelmű egyezményt létesített, mely szerint a személyzeti értekezletekre, melyeket az össz-személyzettel a szervező bizottság hív egybe, az agitáló bizottság egy tagja is meghívandó.

Az agitáló bizottság működése ily körülmények mellett mind szélesebb mederbe terelődött és a szaktársak bizalmát oly annyira kiérdemelte, hogy a minden hétfőn este rendszeresen megtartott üléseken bőségesen szolgáltak anyaggal a tárgyalásoknak, amennyiben nem csak árszabály ügyekben szolgált felvilágosítással, hanem a személyzetek tagjai között felmerült ellentétek békés kiegyenlítése körül is sikerrel fáradozott.

A második év eredményes és szorgalmas működése az 1906. év elején tartott általános gépmester- és nyomóértekezlettel záródik.

Amint az évi tevékenységről számotadó szűk szavu jegyzőkönyvekből megállapítható, az 1906. évi harmadik agitáló bizottság évi ügyforgalma személyzeti értekezletekben és a bizottság üléseire megidézett panaszos szaktársak ügyeinek elintézésében merült ki. Tevékenységét 46 rendes és 7 rendkívüli bizottsági ülés, 64 személyzeti értekezleten való részvétellel, továbbá 3 általános gépmester- és nyomóértekezlet igazolja. A lefolyt évben 79-en léptek a kör tagjai sorába.

1907. évi tevékenységről igen hiányosan csak június 18-ig vannak jegyzőkönyvi adatok. De mint a közelmúlt idők eseményeiről, úgy emlékezhetünk meg, hogy az agitáló bizottság tevékenykedése ez évben is méltóan sorakozik az előző évékéhez. Az ügyforgalom legnagyobb részét most is személyzeti értekezletek és a bizottság ülésein lebonyolított ügyek foglalták le.

Végig tekintve a nagy haladáson, amelyek úgy a kör fejlődése, mint a szaktársak szervezése és a viszonyok javulása mutat: az agitáló bizottság önzetlen munkásságát nem lehet eléggé méltatni. Létjogot és elismerést szerzett magának még azok előtt is, akik megalapítása idejében szükséges voltát kétségbe vonták. A fejlődés csiráinak egész tömegét hordja méhében ez intézmény és csak rátermett, agilis szaktársak kellenek, kiknek becsületes munkálkodásuk nyomán életre keljenek mindazok az eszmék és ujitások, melyek az egészséges haladásnak és jövőbeli boldogulásunknak elengedhetetlen kellékei. Az agitáló bizottság eddigi fennállása biztos reményt nyújt erre és e tudatban megnyugvással tekintünk a jövő elé.

Statisztikai pénzforgalmi kimutatás 1883-tól 1907-ig.

Év Jahr	Tagok száma Mitglieder-zahl	Taglétszám Mitgliederzahl		Heti illeték Wochenbeitrag	Bevétel Einnahmen		Kiadás – Ausgaben														Maradvány Überschuss		Hiány Defizit		Pénztáros Kassier
		emelkedés Zunahme	apadás Abnahme				Rokkantsegély Invaliden-unterstützung	Munkanélküli segély Arbeitslosen-unterstützung		Rendkívüli segély Ausserordentliche Unterstützung		Önképző osztály Fortbildungs-sektion		Közös kiadások Gemeinsame Ausgaben		Összes kiadások Gesamtausgaben									
f	K	f	K	f	K	f	K	f	K	f	K	f	K	f	K	f	K	f	K	f	K	f			
1883	175	–	–	20	849	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	849	–	–	–	Mihalkovics F. Aigner Antal Aigner Antal Aigner Antal Aigner Antal Cselesznik János Cselesznik János Cselesznik János Wachtler Károly Wachtler Károly Wachtler Károly Wachtler Károly Nemes Ferenc Nemes Ferenc		
1884	97	–	78	20	691	32	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	691	32	–	–				
1885	89	–	8	20	730	88	–	–	55	–	–	–	186	76	–	-	241	76	489	12	–	–			
1886	81	–	8	20	821	–	–	–	139	–	–	–	196	10	–	–	335	10	485	90	–	–			
1887	96	15	–	20	812	40	–	–	72	–	–	–	198	40	–	–	270	40	542	–	–	–			
1888 ¹	93	–	3	30	906	26	280	–	336	–	516	08	252	46	–	–	1384	54	–	–	478	28			
1889	101	8	–	30	1008	26	470	22	178	20	–	–	164	82	–	–	813	24	195	02	–	–			
1890 ²	96	–	5	30	1336	92	369	10	902	98	1130	80	776	36	–	–	3179	24	–	–	1842	32			
1891	96	–	–	30	1354	58	578	58	706	58	–	–	514	44	–	–	1799	60	–	–	445	02			
1892	96	–	–	30	1175	40	440	–	323	–	–	–	127	82	–	–	890	82	284	58	–	–			
1893	96	–	–	30	1051	60	470	–	208	–	153	32	57	62	–	–	880	94	162	66	–	–			
1894 ³	113	17	–	30	1080	34	360	–	286	–	–	–	14	40	174	50	834	90	245	44	–	–			
1895	134	21	–	30	2720	24	471	60	1236	50	182	52	100	10	100	–	2090	72	629	52	–	–			
1896 ⁴	108	–	26	30	1538	08	582	–	739	–	93	–	94	24	166	–	1674	24	–	–	136	16			

¹ 1888. áprilisban az illeték 10 kr.-ról 15 kr.-ra emeltetett fel. *Im April 1888 wurde der Beitrag von 10 kr. auf 15 kr. erhöht.*

² 1890-ben, egy mozgalom alkalmával, 565,45 forint mint munkanélküli segély lett kiosztva. *1890 wurde bei einer Bewegung fl. 565,45 als Konditionslosenunterstützung verteilt.*

³ 1894-ben a munkanélküli segély hat heti időtartamra 2 forintról 2,50 forintra emeltetett fel. *1894 wurde die Konditionslosenunterstützung von fl. 2,– auf fl. 2,50 erhöht; die Unterstützungsdauer beträgt 6 Wochen.*

1897	108	–	–	30	1978	14	528	–	543	–	110	–	108	92	189	–	1478	92	499	22	–	–	Nemes Ferenc
1898 ⁵	92	–	16	30	2221	60	548	–	576	–	95	–	186	84	400	–	1805	84	415	76	–	–	Horváth Alajos
1899	102	10	–	30	2005	16	504	–	995	80	93	38	155	60	157	20	1905	98	99	18	–	–	Bürger Gusztáv
1900 ⁶	160	58	–	40	2561	68	348	–	1366	60	90	–	157	58	298	–	2260	18	301	50	–	–	Polyák József
1901	173	13	–	40	2698	50	184	–	1415	84	148	–	318	96	150	–	2216	80	481	70	–	–	Schlesinger Mihály
1902	226	53	–	40	3411	77	–	–	1194	10	437	–	425	97	258	74	2315	81	1095	96	–	–	Stein Lipót
1903 ⁷	272	46	–	50	5071	60	138	–	1179	70	390	60	607	31	240	20	2555	81	2515	79	–	–	Stein Lipót
1904	343	71	–	50	5613	56	258	–	1373	96	230	80	1872	44	492	73	4227	93	1385	63	–	–	Stein Lipót
1905	392	49	–	50	7342	03	416	–	2161	20	613	60	1755	01	718	94	5664	75	1677	28	–	–	Stein Lipót
1906	452	60	–	50	8985	13	612	–	2298	90	380	60	1155	20	514	36	4961	06	4024	07	–	–	Stein Lipót
1907	589	137	–	50	12488	47	588	–	1517	40	422	–	1852	34	1288	38	5668	12	6820	35	–	–	Stein Lipót
					70453	92	8145	50	19804	76	5086	70	11279	69	5148	05	49464	70					

Összes bevétel – <i>Gesamteinnahmen:</i>		70453,92
Kiadás – <i>Ausgaben:</i>	49464,70	
Hiány – <i>Abgang:</i> ⁸	3498,30	52963, –
Vagyon 1907 december hó végén – <i>Vermögen Ende Dezember 1907</i>		17490, –

⁴ 1896-ban a munkanélküli segély hat heti időtartamra 2,50 forintról 3,50 forintra, a rokkantsegély havi 5 forintról 6 forintra emeltetett fel. *1896 wurde die Konditionslosenunterstützung von fl. 2,50 auf fl. 3,50 erhöht; die Unterstützungsdauer beträgt 6 Wochen. Die Invalidenunterstützung wurde von fl. 5,– auf fl. 6,– pro Monat erhöht.*

⁵ 1898-ban a munkanélküli segély nyolc heti időtartamra 3,50 forintról 4 forintra, a rokkantsegély havi 6 forintról 7 forintra emeltetett fel. *1898 wurde die Konditionslosenunterstützung von fl. 3,50 auf fl. 4,– pro Woche mit 8 Wochen Karenzzeit erhöht. Die Invalidenunterstützung wurde von fl. 6,– auf fl. 7,– pro Monat erhöht.*

⁶ 1900-ban a heti illeték 40 fillérre emeltetett fel. A munkanélküli segély heti segélyről napi segélyre változtatott át és pedig 90 fillér 91 napi időtartamra. *1900 wurde der Beitrag auf 40 Heller erhöht; die Konditionslosenunterstützung wurde von Wochen- auf Tagesunterstützung umgeändert, u. zw.: 90 Heller pro Tag für 91 Tage.*

⁷ 1903-ban a heti illeték 50 fillérre emeltetett fel. A rokkantsegély pedig havi 14 koronáról heti 4 koronára lett átváltoztatva. *1903 wurde der Beitrag auf 50 Heller erhöht. Die Invalidenunterstützung von 14 K monatlich auf 4 K wöchentlich.*

⁸ Az 1907. évi zárszámadás szerint a Kör vagyona készpénzben 16890 korona 92 fillér. Ehhez hozzászámítva a leltári vagyont, mely 600 koronát tesz ki, az összes vagyon 17490 korona 92 fillér. Eszerint a Kör 25 éves fennállása után 3498 korona 30 fillér hiány mutatkozik, melyre fedezet nincsen. Ez annak tulajdonítható, mert a Kör fennállásának különösen első éveiről az adatok részben hiányosak, részben pedig egyáltalán nem állottak rendelkezésre és ennek következtében lehetetlen volt a Kör 25 éves pénztárforgalmáról egy teljesen tiszta képet mutatni. *Laut der im Jahre 1907 aufgenommenen Bilanz beträgt das Klubvermögen, inklusive des mit 600 Kronen bestimmten Inventars, Kronen 17490,92. Laut detaillierter Zusammenstellung ergibt sich somit am Ende des 25. Jahres ein Abgang von Kronen 3498,30, für welche keine Deckung aufzufinden ist. Dieser Abgang kann nur darin seine Erklärung finden, dass besonders von den ersten Jahren des Klubbestandes nur sehr mangelhafte, teilweise aber gar keine Daten der Kassabestände aufzufinden waren, welcher Umstand es unmöglich machte, ein klares Gesamtbild des 25jährigen Kassengebarung zu geben.*